

ARGIA

1982 - Abuztua 1 - XLVgarren urtea 943 zenbakia 75 peza

el director
Jesús Sanjulian

ANAITASUNA: ITXI BEHAR, NAHITAEZ

«IRAK-IRAN GERLA ETA BEYROUTH»

ALDAKETA SAKONAK EKIALDE URBILEAN

EDORTA KORTADIREKIN ARTEAZ
SOLASEAN

Gipuzkoa'ko jakintza bearrak, iraunkor eta etengabeko ardura eskatzen dute. Bereziak eta ormenka edatuak izanik, elkar artu ta saillan egin bearreko lana.

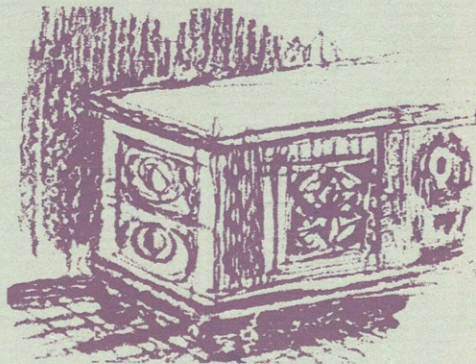
Donosti-Aurrezki-Kutxa'k lortutako etekiñak ez ditu erabili oi banakako laguntzan, Gipuzko-erriaren onerako bai ordea. Zuri Kutxan jarritako diruak korritua ematen dizu baita orretaz gaiñera zu, Donosti-Aurrezki-Kutxa'ren bidez ekintza auetako lankide izentatu ere:

- Miramon'en, Arbide-Dorreak ber-eraiki, Bidebietan, "Moneda" izeneko baseria ta Azpeiti'n, Enparan-jauregia zar-berritu.
- Ateraldi-Argitaraldi-Gipuzko-Bazkunak eta "Dr. Camino" izeneko jakintza saillak, Idazti argitaratzea.
- Donosti'n, arduradun guzientzat irikia dagon, Dr. Camino Idaztitegia.
- Jakintza-ekiñaldiak, Donostiko Aretoan eta Gipuzkoa'ko 17 gela-nagusietan.
- Erti-Erakusketak, Eibar, Donosti ta Zumai'ko Aretoetan. Gipuzkoa'ko jakintza-lagundi ta bazkun askori, laguntza ta babesa.

Jakintza sail
ontan ere

lankide zaitugu, Gipuzko-
erriari lagun egin bai diozu.

**ZU ERE
ONTAN
LAGUNTZAILLE
ZAITUGU**

**IA EUN URTE DARAMAZKIGU GIPUZKO-ERRIAREN
ALDE LANEAN. IA EUN URTE!**

4.— Aste gutxi batzuren tarte batez Ekialde Hurbileko egoera politikoak iraulketa sakon bat egin duela dirudi. Khomeinik berhasi duen gerla, USAre paper berria, arabe petrolioginen estuasunak..., aztertzen ditu «Agiñak».

15.ean Edorta Kortadirekin arteaz kontu kontari atera direnak azaltzen ditugu. Artearen inguruan hainbeste urte daraman honek badu zer esanik zinez.

- 1 Non zer
- 2 Aste Giroa
- 4 Aldaketa sakonak ekialde hurbilean: AGIÑA
- 9 Internazionale: Pablo SAS-TRE
- 10 Herriko Plaza
- 12 Sikulasaltsa: Darwinen 100 urte betetzean: Martxel AIZ-PURUA
- 14 Iogurtari buruz zenbait argitasun: Zudayre
- 15 Arteak krisia behar du: Edorta KORTADI
- 18 Anaitasuna: Nahita ez itsi behar
- 21 Generalitatearen Expocatalunya: J. R.
- 24 Egin da lanik UEU-n:
- 26 Luma Zorroztan: Martin Orbe
- 28 Festibal desberdin bat: Koldo San JULIAN
- 31 Zine Kritika: Xabie ETXANIZ
- 32 Estetika Gusto Burgesaren Historia Da: Koldo ETXEBERRIA
- 34 Teatreroak: ANTIGONA
- 37 Bertsoak:
- 38 Jo... Adarra
- 39 Fotonobela
- 40 Azkenekoa: Iñaki ZABALETA

18.— Hainbeste urtez euskal kazetagitza burkide izan dugun ANAITASUNAkoak lozorroan sartu zaizkigu, eta luzaroko dirudienez. Noiz arte, zergatik, kazetagitza euskaldunaren nekeak..., aztertzen dira. Bakantzen ari zaigula gure saila!

Firmen artean berri, Martin ORBEk Udako Euskal Unibertsitateaz bere ikuspegia agertzen digu (nor egokiagorik?), aurretik Joxe Mollarrik kronikatxo bat egin duelarik. Eta «Azkenekoan» berri, Iñaki ZABALETA daukazu.

ARGIA

Jabea: Zeruko Argia kooperatiba.
Zuzendari kazetaria: Koldo San Julian.

Erredakzioa: Josu Landa, Joxemi Zumalabe, Pello Zubiria, Iñaki Uribe, Xalbardin, Jon, Xabier Etxaniz, Joseba Alvarez.

Idazleak: Enrike Amonarriz, Mikel Antza, K. Argiñano, «Astema», Joxe Azurmendi, B. Bakarkoa, «Beltza», R. Castellano, Carlos Donoso, Mikel Hernandez

Abaitua, Felix Ibargutxi, Rufino Iraola, Julen Kalzada, Pello Lizaralde, «Mendiaga», «Murumendi», Eneko Olasagasti, Xabier Portugal, Koldo San Julian, Joseba Sarriñandia, «Trikuharri», «Txillardegia», Jon Urrujolegi, «Xinaberri».

Marraskilariak: Antton Olariaga, Joxemi, Julio; Zut.

Argazkilariak: Luis Otaegi, Arturo, Txema Ormazabal.

Administrazioa: Iñaki Ugarteburu, Pepi Zabaleta, Joxe Mari Ostolaza.

D.L.: 80-1963

Helbidea: ARGIA, Virgen del Carmen, z/g. Ramonenea etxea, behe. DONOSTIA-12.

Telefona: (943) 28 33 99

GRAFICAS SEMI - Piz. Lasala, 3 - S. S.

HARPIDE SARIA

Normala	2.500 pta.
Laguntzazkoa	pta.
Estatutik	
kanpo	3.500 pta.
Airez	5.400 pta.
Ale bakarra	75 pta.

Sur les sentiers de la Contrebande en Pays Basque

André ospital

tertzen du. Hasteko Giñola egiteko sistema erakasten du, ondoren giñoleko gidoiak sortzeko oinarriak, kantetan, ipuinetan, pertsonailetan, gramatikan eta abar... Azkenik Bideo-Bertan sarrera teoriko bat aparte, bai dibujotan bidez eta testu bidez giñolaren praktika nola lortu eta nola sortu azaltzen duigu.

* * *

HIZKUNTZEN IRAKASKUNTZ GRAMATIKARIKETAK

Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza, Unibertsitate eta ikerketa sailak egindakoa. 350 Pta.

Euskaraz idatzirik 141 orrialdeko ariketa liburua bat dugu, teoria pisatuta eta zatiturik lau ohar nagusiak, Ahozko ariketak, Elkarrizketa laburra, eta ariketa idatziak.

* * *

EUSKAL ADITZA ALFABETATZEKO

Goiherriko Euskal eskolak egindako liburu bat dugu. 1.700 Pta.

Egile bezala, Joxe M.ª Aranburu, Dionisio

euskal ADITZA ALFABETATZEKO

des Aldudes» liburuaren egile berbera dugu. Liburu honen sarrera, Bortoleko Unibertsitateko Irakaslea eta Literaturako Baigorri-den, eta gainera Joan den, eta alkate izan du. Harischelarrak egin du. Bertan, liburu honetan, Aldude aldean jarri ziguten muga absurdo benetazko sortu eta trabak kontatzen dituen bilduma bat dugu. Sarreran garbi azaltzen da «delako muga» bat beste horrek, onartu gabe ere, benetazko nahi gabeko faktoreak egin dituela.

* * *

HAURRAK EUSKAL DUNTZEN GINOLAREN BIDEZ

Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza, Unibertsitate eta ikerketa sailak egindako liburua dugu. 450 Pta.

Euskaraz idatzitako 141 orrialdeko liburu bat dugu. Bertan haurrak euskalduntzeko giñolan oinarriturik dagoen sistema az-

SUR LES SENTIERS DE LA CONTREBANDE EN PAYS BASQUE

André ospitalek egindakoa eta Elkar argitaletxeak argitaratua. 500 Pta.

Frantsesez batez ere idatzirik dagoen 125 orrialdeko liburuskak haur lehenetik «Les Traditions

LIBURUAK

MARI TREKU

MATTIN, NERE GIZONA

aste honetako

Ahantz = ahaztu
Apur = piskabat
Argizari = ilargia
Aurrerakoi = progresista

Baikor = optimista
Erizpide = kriterio
Ezkila = kanpaia
Goroldio = musgo

EMANALDIAK

OSKORRI taldeak uzta-
lan zehar eta abuztuan ze-
har edukiko dituen emanal-
dien berri eman nahi dizue-
gu ere.

Uztailak 31: Hondarri-
bian Zezen Plazan

10.30-etan
Abuztuak 1: Donostian

Loiola auzoan arratsalde-
ko 7-retan,
Abuztuak 3: Azpeitian

plazan 10-etan.

Abuztuak 6: Lemoan Fut-
bol zelaian 10-etan.

Abuztuak 8: Romon arra-
tsaldeko 8-etan.

Abuztuak 10: Zaratamon

Abuztuak 14: Bilbon Ru-
per Ordorika, Itoitz eta

Oskorri Plaza berrin

Abuztuak 15: Olaetan

Abuztuak 19: Azkoitian

10-etan.

11-etan.

12-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

10-etan.

IHARDUNKIDIAK

1. UDAKO IKASTA-
ROAK DONOSTIAN,
abuztuaren 23tik irailaren
7ra ospatuko dira.

Antolatzaileak Euskal
Herriko Unibertsitatea eta
Gipuzkoako Foru Aldun-
dia dira.

Abuztuaren 23, 24 eta
25ean Arkitektura eta Hi-
gintza izango dira gaiak.

Abuztuaren 26an Gi-
puzkoako Hazienda, Eus-
kal Sukaldaritza berria eta
Mixelenaren hitzaldi bat.

Abuztuaren 27an Eus-
kal Herriaren autonomiaz
eta Joko eta Estrategiaz
hitz egingen da. Baita abuz-
tuaren 28an ere.

Abuztuaren 30ean Eus-
kal Arteak eta Energia alde-
tiko perspektiba berriak.

Abuztuaren 31ean, Eus-
kal Arteak.

Irailaren 1ean, Informa-
tika eta gizarte, eta An-
tropologia.

Irailaren 2an, Injiniado-
retza eta Antropologia

Irailaren 3an, gauza
bera.

Irailaren 6an, Herrialde
industriatu behar dira.

Eta 7an ere gai bera.

Badirudi hau dela Eus-
kal Herriko Unibertsita-
teak eragiten duen UEU
antzeko bat, baina ikusa-
zue egitaraua, hizlariak....
A! milesker egitaraua
erdara hutsean emateaga-
tik. Ulerkorra da.

* * *
AKELARRE: «GAU
PASA». Gogor darrai la-
nean Anje Duhaldek, az-
ken denborotan «Akela-
rre» taldearen barruan.

Eta bi osagarrien emaitza
nabari da diska honetan.

Batek dantzaldietan hain
ezaguna den Akelarren
historia, jotzeko moldeak.

Anje Duhaldek.... Eta
bakarrik hasia. Kantatzen
kotea eta taldea gero osatu
zituena, Michel Ducaure-
kin. Erroboak sakabana-

tutakoan «Errobiaren he-
ritik» lana plazaratu zuen.

kin. Dantzarako musikak,
Akelarrekoek «Asfaltuko
lorea» ere landu zutena.

Herriaren egoeraz kezka-
tuak, aurkituko dituzu dis-
ka honetan.

abuztua. 1

ALDIZKARIAK

MUNDAIZ ALDIZKA-
RIA. Mundaiz aldizkaria-
ren irailako eta abendu-
ko 21. zenbakia agertu da. Ja-
kingo duenez, unibertsita-
te liburuaren aldizkari
kritikoa da.

Aldizkari honetan,
Historia, geografia, arte,
linguistika eta filologia,
psikologia, euskal liburu-
a eta beste liburuaren kritika
bat egiten da 82 orrialde-
tan zehar. Liburu hau nola
ez, erdaraz dago, euskal li-
buruen atalaz aparte.

hiztegia

Heren = tercio
Honatx = ona hemen
hornitu = adornatu
ikerkuntza = investigazioa

Maskor = kontxa
Lasterkari = korrikalari
Ohore = honor
Zorro = Poltsa

Irak-Iran, Libano inbasioa

aldaketa sakonak ekialde urbilean

Abiada azkarra hartu dute Ekialde Hurbila sutan daukaten gatazkek. Drama, han bizi diren gizakiena, ikaragarria da. Eta geopolitikaren poderioz lurralde horietan gertatzen diren aldaketak ere neurri haundikoak. Potentzi haundien indarra eztabaidatan dago hango mugimenduetan. Eta Espainiako estatuko prentsa eta telebistan ez dugu, sentsazionalismoaz eta «bataillitez» aparte, gauza haundirik jakiten. Eta hala ere, bai Palestindarren egoeran eta baita petrolioaren jauntxoek orain arte gozatu duten bakean, datu berririk agertu da.

MAHOMAREN IZPIRITUA BERRIRO SUTAN

Khomeinik iragarri zuen, ez da gaurkoa, arabeek ospatzen duten

ramadam-a amaitu baino lehen eskatuko zizkiola kontuak Irak-en nagusi den Saddam Hussein-i, Bagdad-en errejimen islamdar bat ezarriko zuela eta Iranen eragin zituzten galeren tru-

kean zor zitzaizkien 150.000 milioi dolarrak hartuko zituela. Eta mundu osoa izan da berriro sutu den gerla beldurgarri horren testigu: Teherango telebistak «gudu Saindu» honi bere zabalkundea emateko egiten ari den lana ez da makalekoa.

Mundu guztiak hartu du, era berean, inbasio hori gaitzesteko presa. Irandarrak zorrotz agertu dira: Saddam Husseinek duela hogeit hila bete Iran inbaditu zuenean, errejimen khomeiniarra botatzeko, ez zuela inortxok ahorik ireki.

Ezaguna da Khomeiniren helburua: Jerusalem maino iristea. Hala ere,

Beyrouth
en ruine
Un seul havre de sécurité :
l'est de la ville

eta hori lortzea urrun geratzen delarik, beste lorpen bat badauka eskurago: **Bassorah**. Beretzat hartzeak, Iraktarrei itsasoko beren garraioen kontrola galtzea erakarriko bait lieke. Mendebaldeko komentarista politikoei, Irandarrek beren asmoak, epe motzerakoak behintzat, lortzeko haina indar ba ote duten galdetzen dute. Husseinek preso politikoen askapena agindu duenean, bere ahultasuna behinik behin agerian utzi du.

MENDEBALDEA KHOMEINIREN BELDUR

Ez ziren asko Irandarren aurrerakada hau aldeztu aurretik sinestekotan zeudenak. Baina, eta gerla hau nola bukatu ditekene oraindik ikusten ez dela ere, hasi dira Mendebaldeko politikariak ondorioak neurtzen. Eta bata, inguru horretan indar erlazio aldaketa baten arriskua da. Iraken Khomeiniren errejimeneren gisako

bat ezarriko balitz, arrisku gorritan leudeke **Golgoko** beste estatuak ere. Arriskuan legoke, beraz, Mendebaldearen janaria: **petrolioa** (Euskal Herria ere Mendebalde delarik ez ahaztu). Arabia Sauditako agintariak ez dira beldurrik gutxien dutenak. USAk, bere aldetik, gerla horretan neutraltasunez jokatu duela adierazi du, baina baita gogora erazi ere Golgoko petrolioa hil ala bizikoa zaiola Mendebaldeari, eta hori arriskuan gertatuz gero bere gerla-makina osoa erabiliko lukeela.

Beyrouthen inguraturik dauden palestindarren zortean du bere bigarren eragina Irandar eta Iraktarren arteko gerlak. **OLPk** hasieratik defendatu duen irtenbide negoziatuari indar berri bat ematen bait diote. Palestindarren arteko odoltsurte batek, azken finean **OLPren** eta herri palestindar osoaren sarraskiaren itxura hartuko lukeela, sentimentu arabearen humiliatzeko ikeragarri bat idurituko luke. Eta hainbat indar gehiago Golgoko errejimenera ustelduak garbitzearen eta arabeen arteko anaitasun islamdar baten atzetik dabilen Khomeinirentzat.

Irandarren inguruan zer lorturik ez dutela ikusita, Iparramerikarrek Libanoko afera garbitu beharra daukate. Bat behintzat konpondu. Horrela bakarrik ulertzen da USAko diplomatikoak **OLPren** alderako azaldu duten jarrera berria. Sobiet Batasunak bere paperak galtzea ahaztu gabe, noski.

LUZATZEN ARI DA ISRAELDARREN INBASIOA

Libanoko komunitate kristauak, orohar, israeldarren inbasioa begi onez ikusi zuela esan daiteke. Gora-beherak ari dira sortzen ordea. **Bechir Gemayel** buruzagi falanjistaren soldaduen artean ere badirudi israeldarrengandik bereizteko nahia zabalitzen ari dela. Oraindik ere askotan israeldar eta falanjista karro eta kamioi beretan badoaz ere. Ez hori bakarrik: kristau askoren zalantzak sakonagoak dira.

Hala kontatzen digu **René Backmann**, kazetari frantsesak, funtzionario maronita batekin izandako elkarrizketan: «Gure lurraldea israeldarrek inbaditzea bada berez injerentzia bat, baina **OLP** gure gainetik kentzeagatik onartzeko prest gaude. Baina beren nahierako aginte bat hemen ezarri

nahia, beste gauza da. Badakigu ongi Libano bezalako estatu multikonfesional, batu eta harmoniatsu bat esenplu txarra izango litzatekeela Israelen bizi diren biztanle ez juduentzat».

Entrepresariak ere, ezkertiarrek suntsitzeaz asko pozten direnak, arduratzen hasiak dira. **25 industri** konplexu erants bihurturik, aideportua itxita, portua bizirik gabe, banka paralizatua, ekonomia osoa hiltzeko zorian... Israelarren inbasio ekonomikoa hasia da, bai. Merke saltzen dira Israelgo fruituak Beyrouthen, «**Leumi**» banka israeldarraren kamioi-bulegoak dabilta batera eta bestera Libano osoan, El Al hegazkin konpainiak bere bulegoak zabaltzen ditu,... eta kamioi errenka luze batek darabina juduen aberri aldera gerla **botin aberatsa**: karro sirioak, antiaereoak, kanoiak, baina baita ere muebleak, dokumentuak, tresnak, motoreak,... Libanoko hegoaldearen eta Tel-Aviv-aren arteko bidea asfaltatzen ari dira berri.

Israelarren artean ere, hau da juduak sakonki erdibitu dituen lehen gerla. Holako triskantza egiaz bidezkoa ez dela eta irtenbideak ere gero eta zailagoak direla ikusten du populazioaren zati haundi batek. Menahem Beginek bere aldeko 250.000 lagun biltzea lortu badu ere.

René Backmannek kontatu digu. «Joan den astean, burruka artillero haren egunean, Raphael Eytan harmadako estatu gorenko burua frontea ikusiz zihoan. Eta batera bateko komandanteak esan zion «Nazkatua nago. Buka ezazue gerla hau». Segundu batzuk beranduago, jenerala urruntzen ari zenean, obus palestindar bat erori bateriaren gainera eta hil zuen ofiziala».

Gerla gero eta zailago zaio judu sektore zabal bati. «Nire ustez, Amerikarrek, Arabeek eta Rusiarrek partetik hartu ez dutelako ez dugu galdu gerla oraindik. Gaizki emandako urrats batek Israelen izatea bera ere buka lezake... edo Herri juduarena».

OLP-K BADAHI INDARTSU DAGOELA

Egun gutxitan aldatu dira gauzak OLPko eta orohar Palestindar erresistentziako jendeentzat, eta hori berehala nabaritzen da Kenize Mourad-ek «Le Nouvel Observateur»-i igorri dizkion kroniketan. Orain dela aste

batzuk, panorama benetan gogorra ikusten zuten Palestindarrek. Negoziaketak bide luze bat eramaten zuen: Tel Aviv-Washington-Philip Habib-Libanoko gobernua-Sunnitarren buruzagia-Yasser Arafat eta itzultzerakoan prozesu guztia alderantziz. Negoziakeeta trakets horietan, Palestindarrek gero eta gehiago apaltzen zizuten beren puntuak, eta egia esan inongo obserbadorek ez zion azken onik ikusten Arafaten bideari. Zergatik? Batetik amerikar eta israeldarrek soka gero eta gehiago lotzen bazioten, bestetik bere gerrilleroek ere amore eman nahi ez zutelako. «**Arafatek harmak uzteko agintzen badu?**» galdegiten zien kazetariak gerrilleroei. «**Baldintzak ikusi beharko genituzke**» zioten batzuk, eta «**Ez Arafatek, fusilak agintzen du**» beste zenbait.

Orain ordea, Arafatek gogorrago azaltzen ditu bere baldintzak. OLP onartua izan dadila. USAk ez bada ere, Britania Haundiak eta Frantziak. Eta Palestindarren estatua eztabaidatzeko partaidetzat har dezatela. «**Beti egon naiz holako egoera baten zai**», aitortu du Arafatek. «**Mundu guztia dugu gainean, Reagan eta Mitterrand, eta guztiak nahi dute gure arazoa konpondu. Zergatik dena pikutara bota? Hemendik ateratzeko irtenbide politiko bat nahi dut. Bestela, nagoen bezala ongi nago, ohitua nago**». Eta zera dio ondoren: «**Duela hamar hilabete ere konponketa promesak egin dizkigute eta ezer ez. Oraingoan ez. Oraingoan edo lehertzen gaituzte edo zerbait ematen digute**».

Beste estatu arabeek ere ezin dute utzi Palestindarrak masakra ditzaten. Beren sistema politikoak ere berehala eroriko bait lirateke.

ZISJORDANIA: ETSIPE NEAN ITXAROPENA BEHAR

Libanoko gertakariak hasi zirenetik, hainbeste hilabetez protagonismoa gorde zuten **Zisjordaniako** palestindarrak badirudi familiako ahaztuak bihurtu direla. Informazio mailan, eta sentsazionalismoz jokatu areago, hala bada ere, zisjordaniarrak dira Israelgo gobernuaren benetako buruhaustea. **Menahem Begin** lehen ministrariak eta **Ariel Sharonek** hortaz zinez garbi dituzte beren ideiak: Libanon OLP ezabatzen badute, **Zisjordania** eta **Gazako** palestindarren burruka bukatua dela.

Hala ere, herrialde okupatuetak mugimenduetako buruzagiak OLPk ipinitako «trasmisio korrea» besterik ez direla esaten bada ere, Beyrouthko frontean OLPko buruzagiak gorriak ikusten ari diren bitartean, ikasleek greban diraute, alkateek erresistentzia egiten dute (eta dimititzen dituzte). Bai, Libanoko gerrilla baseetatik kanpo geratzen zaio indarra oraindik Palestindarren aktibismoari. Baina etsipena ere gero eta haundiagoa da.

«**Beyrouthen ez da dena amaitzen. Hasiera berri bat besterik ez da**» diote prentsaren aurrean behin eta berriro horko gidariak. Optimismoa agertu nahi dute. Baina Beyrouthko azken gudua ematen bada palestindarren indarra ere izugarri mermatuko dela badakite. Hala esan du «**AL-SHAAB**» egunkari palestindarren zuzendariak. «**Zera bakarrik esanen dizuet: ekintza militarretara iragan aurretik OLP ezezaguna zela, eta palestinoen arazoa errefuxiatu arazo bat soilik. Disparatzen hasi garenean bakarrik hasi dira entzuten**».

Ariel Sharonen eskema alde horretatik ez da oso korapilotsua. OLP likidatuz, eta ez ahaztu palestindarren beste adar erradikalagoak ere Beyrouthen daudela, etsaiari batetik efektibitate militarra kendu eta beste-
tik nazioartean duen hotsa. Eta horrela, eskemak ongi funtzionatuko balio, jakina, lurralde okupatu-
en asimilaketa azkartu: **administralgo zibila** sendotu (orain arte militarra da, eta horrek konkista bat dela adierazten du, ez Israelen zati bat) eta horko **kolonizaketa** judutarra ere bizkortu, behar diren lurak espropiatuz.

Oraindik, ordea, jarraitzen dute manifestaldiek Zisjordania eta Gazan, jarraitzen greba aldiak. Eta manifestaldietan hilik erori direnen kopuruak ere gora egiten du. Mugimendu horretan halabaina, etsipena nagusitzen ari dela dirudi. **Bethleemgo alkateak**, bi zangoak atentatu krudel batek moztuak, garbi hitz egin die Mendebaldeko komunikabideei. «**Esan nien OLPko zuzendari-
ear**tean indarra zutenean, hartu zezatela in-
iziatiba politika alorrean, beranduegi baino lehen. Egiozue bake plan bat Israeli. Estatu hebreoa ezagutzen b-
aduzue, gidari israeldarrak zuen mende-
edukiko dituzue, eta Estatu Batuek ne-
goziaketak inposatu beharko dizkie. Hori guztia esan nien. Orain erreza-
tzea besterik ez zait geratzen».

ARABE MUNDUAK ESKUAK GARBITZEN

Hori dago, gerla galtzea baino ere areago, palestindarren etsipenaren oinarrian. Nork esango zukeen Libanoko masakrearen erdian arabe guz-
tien artetik laguntzaile bakar bat ere agertuko ez zenik? «**Estatu arabeek engainatu eta saldu egin gaituzte. Egia esan, beren promesaz ez nintzen sekula fiatu eta «Errefuserako fronte» izene-
ko horren zain ere ez naiz egon».** Saminez beteak daude Bethlehemgo al-
kate den **Elias Freijen** hitzak.

Eta ez du arrazoi faltarik. Arjelia, Libia,... hain deklarapen gogor-
rak egin izan dituztenek ez dute mugitze-
ko presa haundirik azaldu. Ez Pales-
tindarrei ekintza harmatuetan lagun-
tzeko garaian bakarrik. USAk nego-
ziaketa bidea hartu duenean, OLPko
jendea norabait (eta beste errefuxia-
tuak ere bai) eraman beharko lirate-
keela planteiatu denean, ez du inork
ahorik zabaldu. Pentsatzekoa da OL-
Pri laguntza estrategiko bat ematea-
gatik ez dela izan. **Egiptoko gober-**

nuari beste arabe guztiekin pakeak
egiteko aukera polita ateratzen zaiola bis-
takoa da.

Duela aste batzuk editoriale luze
bat eskaini zion «Le Nouvel Observa-
teur» astekari frantsesak **Jean Danie-**
len eskutik Palestindarren tragediari.
Eta zera frogatzen zuen: herri inko-
modo bat zela mundu guztia-
rentzat, edonori ere enbarazu egiten ziola.
Jordaniak ez du ezer jakin nahi, **irail**
beltzean aski eskarmentatu bait zen.
Siriak ze asmo dituen ikusi da: ez
dute gogortasun haundirik agertu.
Golgoko estatuak eta **Egipto** USAren
atzetik dabiltz txintxo. «**Errefuserako**
Fronte» famatu horretan daudenek ez
dute behatz bat mugitu. Zer dela eta?
Batetik palestindarren burruka zu-
zentzen duen OLP gobernuak nahi
baino erradikalduagoa dagoelako.
Eta bestetik konfrontazio latz bat
gabe bideratzeko arazoa ez delako.

Sobiet Batasunarekin ere ez daude
oso pozik Palestindar militanteak.
Errusiarren laguntza ia erabat har-
men mailakoa delarik, berehala kon-
turratu dira guduaren orduan israel-
darren aurrean zuten inferioritateaz.
«**Errusiarrek idadanik aspalditik baz-**
terturik zituzten harmak ematen dizki-
gute ala bestela Ekialdeko errepubli-
kak Mendebaldeagandik izugarri
atzeratuak daude» omen da gerrille-
roen artean entzun ohi den kontua.

USA-K ASMATUKO OTE

Deklarapen batzuk gora behera,
Sobiet Batasuneko agintari-
ek Ekialde hurbileko aferan eskuak garbitu
dituztenean, badirudi USAk bere jo-
koa oso errez daukala. OLPk, alde
guztietatik inguratua, Iparramerika-
rren ezagutza eskatzen du. Eta hauek

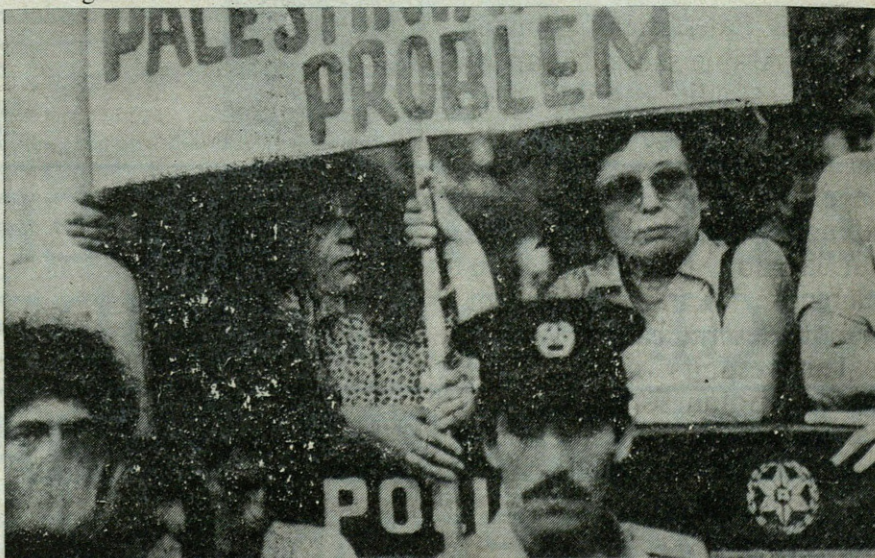
horretarako prest daude, nahiz eta
baldintza batzuekin: terrorismoari
uko egin diezaiotela. ONUren eraba-
kiak onar ditzatela eta Israelgo Esta-
tua ere ezagut dezatela.

Baldintza horiek, dena dela, impli-
zitoki bada ere ontzat eman ditu
OLPk, eta dena dela formalismoetan
galtzeko aukerarik ederrenean ez
daudela ere badakite. Sobiet Batasu-
na ixilik dagoenean, bere barne bu-
rrukek paralizaturik agian (Breznev-
en testamentua dagoela jokoan),
oraintxe du eskua sartzeko une ego-
kia USAko diplomaziak. **Haig** baz-
tertu ondoren, **Schutz** estatu idazkari
berriak badirudi gatazkaren konpon-
bide izateko ahaleginak egiten ditue-
la. **Arafat** ezagutza internazional ba-
ten atzetik dabil, Iparramerikarrek
eskain diezaioketena. Eta inguruko
estatu arabeetako buruzagiek ere ba-
dute Palestindarren arazoa konpon-
dadin interesik. Bihurri samarrak ari
bait dira gertatzen.

Khomeinik gerla berri bat hasi
duenean, hor gertatzen ari diren gudu
mugatuak kontrolaezin bihurtu bai-
no lehen konponbide batzuk aurkitu
behar dituzte Mendebaldeko gober-
nuak. Beren odol beltza arriskuan
dago bestela. Eta badirudi USAk
bere historia pro-juduaren ondorioz
jokatu ezin duen papera Frantziak
bete dezakeela.

Bitartean, bost milioi lagun-
ez osatua dagoen herri bat, Palestindarrak,
bizitzeko lurrik gabe dirau. Gemayel,
buruzagi falanjista libandarrak esana
omen da: «**Libano, Jordania eta Israel**
**tarte-
an, palestindarrentzat lekuri-
k ez da».** Ukabilka lortu beharko dute lur
mutur hori.

AGIÑA

LANABES KAXKARRA DUGULA?

BADAKIGU, BAINA

**TRAKTORERIK EZ
DUGUN BITARTEAN
TRESNA APALEZ
LANDU BEHAR
SOROA**

*AHAL DEN BEZALA, EZ BETI
NAHIKO GENUKEEN BEZALA*

*BAINA LURRARI FRUITUAK
ATERATZEA BAIT DA KONTUA*

*ETA EZ LANEAN ARI DENARI
BEGIRA BERRIKETAN ARITZEA*

*DENON ARTEAN GOLDATU
BEHAR DUGU GURE SOROA*

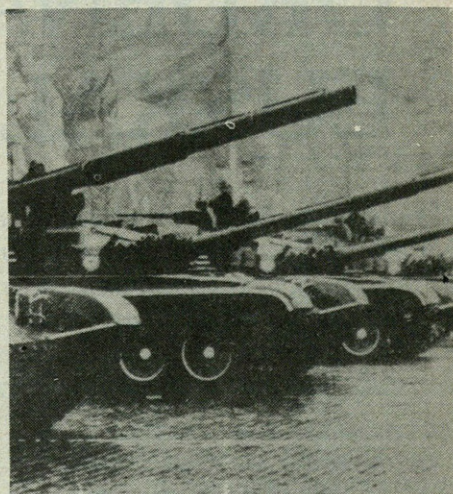
*GUZTION LANAZ ZABALDUKO
DITUGU EUSKAL
KULTURAREN MUGA ESTUAK*

**ARGIA: EUSKALDUN
AURRERAZALEOK
INDARTU ETA
HOBETU
BEHAR
DUGUN
TRESNA BE-
HARREZKOA**

**IZAN ZAITEZ ZU ERE
ARGIAKO HARPIDEDUN**

**EGIN EZAZU ARGIAKO
HARPIDEDUN BERRI BAT**

26 URTE MONCADA-REN UZTAILAK 26-TIK

1956. urteko uztailaren 26-an, Kuban, 160-ren bat iraultzailek Moncada-ko koartelari eraso zioten. Ekintza txarto irten zitzaien, ez zuten koartela hartu eta gainera Batistaren ejertzitoak 80 militante hartu eta erahil zituen, torturatuta, hurrengo egunetan. Fidel eta besteak, hura iraultzaren hasera izan zitekeelako zeuden; ez zen izan eta idealistatzat jo zituzten askok. Bi urte beranduago berriz, talde txiki bat Mexikotik iritsi eta Sierra Maestra-n sartu zen, denborarekin herri osoa bereganatuz, gerrileroen iraultza hain utopiko ez zela erakutsiz. Geroztik ordea, gaizki dabil Amerika gaizki...

Lau «demokrazia pluralista»

Honduras USA-ren agente-rik nabariena da Erdi-Amerikan, bai Nikaraguako gobernuaren kontra eta bai El Salvadorreko gerrilaren kontra ere. Gerrila motelagoa dute-ta, egoera finkoa. Milioika dolarrak jasotzen dituzte USA-tik ejertzitorako. Aurten, ehundik 700-tan gehiagotu dira laguntza hauek.

Guatemala, tipiko militarra da, junta basatia, armak berritu eta herria miserian hondoratu. USA eta Israelekin, harreman aberatsak.

El Salvadorren ez daude militarak buru, baina badakigu hangoaren berri, nekazarien artean zernolako triskantzak egiten dituzten.

Costa Rica, «Erdi-Amerikako Suiza» deitzen zena, beti bakea omen, lehenago aurrerakoia zen sandinistei laguntza emateraino, orain aldiz gobernamendu gogorra heldu zaie eta akaño.

Nikaraguaren kontra

Bildu dira lau hoiek, eta «fe en la democracia pluralista» dutela aldarrikatuz, Nikaragua isolatzeko planak egiten dituzte. Isolatze-ko eta erasotzeko. Aurrera eramane, plan hoietako batzuk. Badakigu egun hauetan Hondurasko tropak nola ari zaizkien sartzen, muga pasa eta nahiko barruraino.

Nikaragua beldur da, nahiz eta hiru urte eraman iraultza ez dago arrunt bortitz, ekonomia ezin sendotuz dabilta eta noski ahultasun hau aprobetxatuz USA eta beretarrek hestutzen dute hesia, boikotak ugaltzen ahalegintzen dira. Eta lortzen dute, askotan: sandinistak orain tarteko bila dabilta munduan (Mexiko, Frantzia, Espainarekin ongi moldatzen bide dira), eta ateak itxirik aurkitzen dituzte...

Amerika tristea

Balantzea egiten hasi eta go-koak joango zaizkizu: Bolivia kolperik-kolpe. Txile, ilunpetan. Argentina, ilunpetan. Uruguay, ilunpetan. Brasil, ezta ihauterietan ere. Mexikoko miseria ikusi egin behar. Venezuela, Colombia, Perú... Hain lurralde handiak, hain gorriak... Milioika jendea arrastaka, deserrotutako langileak sekula ikusiko ez dituzten naguzien mende...

Herria eta armak

Kuba txikia da. Hobe lukete, benetan, amerikarrek, Kuba gehiago egongo balira. Edo-ta «uno, dos, muchos Vietnames», Che Gebarak esaten zuen bezala.

Moncada-koa ez dute amerikar askok ezagutzen. Kuban, berriz, zernahi omenaldi eta oroitarri dute. Hoiei pitin bat ahaztutzea ez litzaieke agian gaizki etorriko, egungo eginbeharretan jo-take aritzeko. Gainerako herriek hartuko balute, gogoz eta ekinez, ejemplu hura!

Bi baldintza bakarrik. Fidelen hitzetan: «Herria eta armak; ez herririk gabeko armarik, ez eta armarik gabeko herririk».

Pablo SASTRE

herriko plaza

ORDENADOREA

EUSKALDUNBERRI?

Mikel DUPAC «Mikelats»

Frantziako Saint Junien-en bizi den gure adiskide honek joko polit bat proposatzen digu. Irakurritz gero batek ez daki juxtuki zoratzeko tresna bat den konputagailua ala ikasteko lanabes eder bat. Lehenengo aldia da, dena dela, ARGIA holakorik datorrela. Ordenadoreari buruzko ideia bakarra aurrezkikutzetako makinetatik aterea dutenak. behintzat, harriturik geratuko dira.

Esperientzia pedagogiko batzu aztertu ditugunok badakigu ordenadorea eta konputagailu programagarria irakaskuntzarako oso tresna mesedegarriak direla, bai matematika irakastekotan, begi bistan dagoen bezala, baita beste sail askotan ere, hala nola mintzairetan. Gero eta mesedegarriagoak ere, ia egunero jaisten baitira tresna horien prezioak: hogei mila pezta aski zaizkizu sakel-ordenadore bat erosteko, oso ahalduna...

Bi modu desberdinez lagun dezake irakaskuntza konputagailuak. Demagun ikasle bat euskalduntzen ari dela: Garbi dago ariketa errepikakorrek erabiltzeko eta kontrolatzeko, garaitzina dela makina, huts bat ere ez baitu ahanzten, nekadura zer den ez baitaki, eta ondo programaturik bada, zuzenketa egokiena inoiz ez baitzaio faltako.

Beste ikuspuntutik ordea nahi nuke hemen ordenadorearen erabiltzea aipatu: Lehenengo egoeran, irakasleak (edo software saltzaile batek) aldeztu aurretik antolatutako programa erabiltzen du ikaslea, non nolabait pasiboa geratzen baita azken

hau. Bigarren egoera honetan aldiz, osoki aktiboa izango da gure ikaslea: programa berak egingo duelako, miatu nahi duen mintzaira egitura aintzinetik puskatu eta analizatu beharko du; burugabe zozoa delako tresna, estrukturararen ulertzea, txiki-ena izanik ere, porrot egitearen segurantz! Bestalde, programazioan aintzinetik, euskaraz egin dezakegu, ez baita guti: harri batez, bi txori.

Adibide bakar bat baizik ez dut emango. Zenbakiei buruzkoa bada ere, ez da zenbakizko edo numerikoa: euskararen egitura bat aztertzen du, estruktura honen eraikitzea automatizatzen du. Simplea eta pedagogikoa delako hautatu dut adibidez. Euskaldun berriei oztupo zaien zenbakikuntzari buruz ari naiz. Noski, euskal numerazioa ez da ulergaitza, baina erraz eta arin honen nekezago... Hemen ere praktika jarraikorra izan behar.

Zifretan emandako zenbakiak euskaratzeko programa egin dezagun: zenbakiok zuzenki idatzirik ongi ateratzen dituen programa eraikia izango dugunean, hain landua izanen

dugu euskal zenbakikuntza, non ez baitugu makinaren beharrik gehiago izango, zenbakiak euskaraz idatzeko. Feed-back eragina bi eratakoa dago:

- 1) programa OK dela egiaztatu behar
- 2) programa ongi eratua bada, tresnak inoiz huts egiten ez duenez gero, ordenadoreak berak gizonak zenbakien izenak ondo eraikitzen dituela kontrolatzen du.

Artikulu honen mamia hobekienik bereganatuko duen irakurlea informatikaren oinarriak ezagutzen dituen dateke, jakina. Irakurle honentzat hona hemen horrelako programa bat, oso zabalduz dagoen BASIC programazio mintzairaz idatzia, CASIO FX 702 P sakel-ordenadorearentzat hain zuzen... BASICez mintzo diren ordenadore guztiei adaptaeraz, besteei ere bai. Programa «onena» ez da izan, baina aski «argia» da informatika piska bat ezagutzen duen edozeinek arin irakur dezan: hobeago bat ilunago litzateke. MATEMATIKA/UZEI liburuskan emandako printzipioen arauera egin dut. Erabiliko duenak beharbada bitxikeria batzu aurkituko ditu, zenbaki gutxitan (bat, eta... erabiltzekotan): Bai programazio ariketa ona, bai hizkuntzaritza hausnarketa polita dakiok programa honen hobeagotzea. (Ikus beharagoko oharra).

LIST	900:PRT " BILI	400 H=H+1:J=0:V=0:I	523 IF A(I+1)=5 THE	ROGEI":GOTO 50
10 A\$(1)="":A\$(2)=	01 ":	F A(I+1)=0:IF A	N 525	0
"BI":A\$(3)="HIR	120 I=17:GSB 400	(I)=0:IF A(I-1)	524 PRT "R";	570 X=E:GSB 900:PRT
U":A\$(4)="LAU":	130 GOTO 139+V	=0:V=1:RET	525 PRT "EHUN ";:GO	"ROGEI";
A\$(5)="BOST"	139 0=1:PRT " MILIO	500 W=0:IF A(I+1)=0	TO 529+W	580 IF A(I-1)=0:RET
20 A\$(6)="SEI":A\$(	I ":	:J=J+1:GOTO 530	529 PRT "ETA ":	
7)="ZAZPI":A\$(8	140 I=14:GSB 400	505 IF A(I)=0:IF A	530 IF A(I)=0:J=J+1	590 PRT "TA";
)="ZORTZI":\$="B	150 GOTO 159+V	I-1)=0:W=1	:GOTO 695	595 IF A(I-1)=1:PRT
EDERRATZI"	159 0=1:PRT " MILA	510 IF A(I+1)=2:PRT	535 A=A(I)/2:E=INT	"BAT":RET
30 0=0:H=0:INP "	":	"BERR":GOTO 5	A:F=A-E:IF F#0	600 X=A(I-1):GSB 90
ZENBAKIA":N	160 I=11:GSB 400	25	THEN 610	0:RET
31 IF FRAC N#0 THE	170 GOTO 30	520 X=A(I+1):GSB 90	540 IF E=0 THEN 600	610 IF E=0:PRT "H";
N 200	200 PRT "HORRELAKOR	0	550 IF E=1:PRT "HOG	:GOTO 650
32 IF N#10+10 THEN	IK EZ!":GOTO 3	522 IF A(I+1)=1 THE	EIT":GOTO 500	620 IF E=1:PRT "HOG
200	0	N 525	560 IF E=2:PRT "BER	EIT":GOTO 650
200	110 0=1:X=A(19):GSB			


```

630 IF E=2:PRT "BER
ROGEIT":GOTO 6
50
640 X=E:GSB 900:PRT
"ROGEIT":
650 IF A(I-1)=9:PRT
"EMERETZI ":R
ET
660 PRT "AMA":
670 IF A(I-1)=0:PRT
"R ":RET
680 IF A(I-1)=1:PRT
"IKA ":RET
690 X=A(I-1):GSB 90
0:PRT " ":RET

```

Programak «ZENBAKIA?» galde-
giten dizunean, zifrak ematen dizkio-
zu, eta berehala hizkitan ematen diz-
kizu. Gose denez gero, jarraian beste
zenbaki bat galdatzen dizu: «ZEN-
BAKIA?».

Bainan kontuz! zenbaki arruntak
baizik ez ditu onartzen, 0 -
9999999999 bitartekoak:

. ZENBAKIA?	ZENBAKIA?
0	2000
0: ZERO . ZENBAKIA?	2000: BI MILA . Z
10000000000	ENBAKIA?
HORRELAKORIK EZ! . Z	3571
ENBAKIA?	3571: HIRU MILA BO
-4	STEHUN ETA HIRUROGEI
HORRELAKORIK EZ! . Z	TAMAIKA . ZENBAKIA?
ENBAKIA?	4902
2,3	4902: LAU MILA BED
HORRELAKORIK EZ! . Z	ERATZIREHUN ETA BI
ENBAKIA?	. ZENBAKIA?
1	5009
1: BAT . ZENBAKIA?	5009: BOST MILA ET
9	A BDERATZI . ZENBA
9: BDERATZI . ZEN	KIA?
BAKIA?	10000
10	10000: HAMAR MILA
10: HAMAR . ZENBAK	. ZENBAKIA?
IA?	29028
11	29028: HOGEITABEDER
11: HAMAIKA . ZENB	ATZI MILA HOGEITAZOR
AKIA?	TZI . ZENBAKIA?
12	7777
12: HAMABI . ZENBA	7777: ZAZPI MILA Z
KIA?	AZPIREHUN ETA HIRURO
18	GEITAMAZAZPI . ZENB
18: HAMAZORTZI . Z	AKIA?
ENBAKIA?	77777
19	77777: HIRUROGEITAM
19: HEMERETZI . ZE	AZAZPI MILA ZAZPIRE
NBAKIA?	HUN ETA HIRUROGEITAM
20	AZAZPI . ZENBAKIA?
20: HOGEI . ZENBAKI	777777
A?	777777: ZAZPIREHUN
21	ETA HIRUROGEITAMAZAZ
21: HOGEITABAT .	PI MILA ZAZPIREHUN

```

ETA HIRUROGEITAMAZAZ
PI . ZENBAKIA?
999999
999999: BDERATZIRE
HUN ETA LAUROGEITEME
RETZI MILA BDERATZ
IREHUN ETA LAUROGEIT
EMERETZI . ZENBAKIA
?
1000000
1000000: MILIOI .
ZENBAKIA?
2222222222
2222222222: BI BILI
OI BERREHUN ETA HOGE
ITABI MILIOI BERREHU
N ETA HOGEITABI MILA
BERREHUN ETA HOGEIT
ABI . ZENBAKIA?
1234567890
1234567890: BILIOI
BERREHUN ETA HOGEIT
AMALAU MILIOI BOSTE
HUN ETA HIRUROGEITAZ

```

Oharra:

Den bezala, horrelako erantzunak
ematen dizkizu programak:

```

. ZENBAKIA?
1002059
1002059: MILIOI BI
MILA BERROGEITEMER
ETZI . ZENBAKIA?

```

«MILIOI BAT...» nahiago bade-
zazu, honako aldaketa egizu:

```

LIST
10 A$(1)="":A$(2)= 100 IF A(19)=0 THEN
"BI":A$(3)="HIR 120
U":A$(4)="LAU": 110 0=1:X=A(19):GSB
A$(5)="BOST" 900:PRT " BILI
20 A$(6)="SEI":A$( 01 "
7)="ZAZPI":A$(8 115 IF X=1:PRT "BAT
)="ZORTZI":A$(9 120 I=17:GSB 400
EDERATZI" 130 GOTO 139+V
30 0=0:H=0:INP " 139 0=1:PRT " MILIO
ZENBAKIA",N 139 0=1:PRT " MILIO
31 IF FRAC N#0 THE I ":IF J=2:IF
N 200 A(16)=1:PRT "BA
32 IF N#10+10 THEN T "
200 I=14:GSB 400
33 IF N#0 THEN 200 150 GOTO 159+V
34 PRT N": " ":IF 159 0=1:PRT " MILA
N=0:PRT "ZERO": "
:GOTO 30 160 I=11:GSB 400
35 FOR K=9 TO 1 ST 170 GOTO 30
EP -1 200 PRT "HORRELAKOR
40 A(10+K)=INT (N* IK EZ!":GOTO 3
10+(K)):N=N-A( 0
10+K)+10+K 400 H=H+1:J=0:V=0:I
50 NEXT K:A(10+K)= F A(I+1)=0:IF A
N (I)=0:IF A(I-1)

```

```

=0:V=1:RET 600 X=A(I-1):GSB 90
500 W=0:IF A(I+1)=0 0:RET
:J=J+1:GOTO 530 610 IF E=0:PRT "H":
505 IF A(I)=0:IF A( :GOTO 650
I-1)=0:W=1 620 IF E=1:PRT "HOG
510 IF A(I+1)=2:PRT EIT":GOTO 650
"BERR":GOTO 5 630 IF E=2:PRT "BER
25 ROGEIT":GOTO 6
520 X=A(I+1):GSB 90 50
0 640 X=E:GSB 900:PRT
522 IF A(I+1)=1 THE "ROGEIT":
N 525 650 IF A(I-1)=9:PRT
523 IF A(I+1)=5 THE "EMERETZI ":R
N 525 ET
524 PRT "R": 660 PRT "AMA":
525 PRT "EHUN ":60 670 IF A(I-1)=0:PRT
TO 529+W "R ":RET
529 PRT "ETA ": 680 IF A(I-1)=1:PRT
530 IF A(I)=0:J=J+1 "IKA ":RET
:GOTO 695 690 X=A(I-1):GSB 90
535 A=A(I)/2:E=INT 0:PRT " ":RET
A:F=A-E:IF F#0 695 IF H>2:IF 0=1:I
THEN 610 F J=2:PRT "ETA
540 IF E=0 THEN 600 "
550 IF E=1:PRT "HOG 700 IF A(I-1)=1 THE
EI":GOTO 580 N 720
560 IF E=2:PRT "BER 701 IF J=2:IF H<3:R
ROGEI":GOTO 58 ET
0 702 PRT "BAT":RET
570 X=E:GSB 900:PRT 710 IF A(I-1)=1:PRT
"ROGEI": "BAT ":RET
580 IF A(I-1)=0:RET 720 X=A(I-1):GSB 90
0:PRT " ":RET
590 PRT "TA": 900 IF X=9:PRT $:R
595 IF A(I-1)=1:PRT ET
"BAT":RET 910 PRT A$(X):RET

```

Zer heldu zaigu orain?

. ZENBAKIA?	. ZENBAKIA?
1002059	10000000000
1002059: MILIOI BA	10000000000: BILIOI
T BI MILA BERROGEIT	BAT . ZENBAKIA?
EMERETZI . ZENBAKIA	1001001001
?	1001001001: BILIOI
1001999598	BAT MILIOI BAT MILA
1001999598: BILIOI	ETA BAT .
BAT MILIOI BAT BED	ASKI! UTZ NAZAZU!
ERATZIREHUN ETA LAUR	ZUK ZEUK KALKULA
OGEITEMERETZI MILA	NAHI BADUZU!
BOSTEHUN ETA LAUROGE	
ITAMAZORTZI . ZENBA	
KIA?	

Zer ez duk soporta behar!

Sail bereko beste ariketarik egin
nahi baduzu, hona hemen beste gai
batzu:

– Nominatiboan hitzak hartu eta
beste edozein kasutaratu.

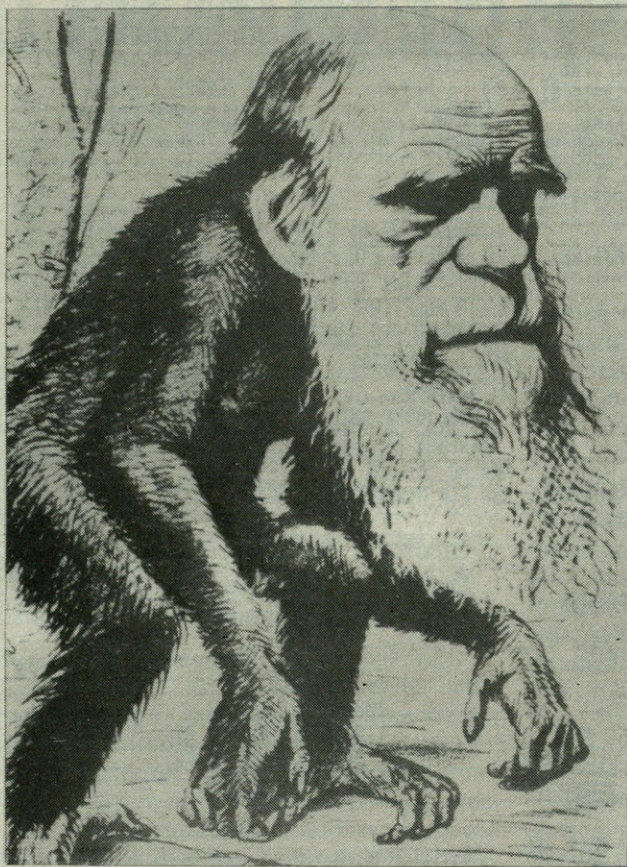
– Singularrean hitzak hartu eta plu-
ralera bihurtu.

– NOR/NORK aditza hartu eta
NOR/NORI/NORK bihurtu
(NOR eta NOR/NORIekin berdin)

– Aditza, pertsonak, denbora...,
hartu eta aditz forma eman.

– Eta alderantziz!

DARWIN (1809-1882)

«Garai batean landare guztiak zekiten hitzegiten, goroldioak ezik. Horretaz konturaturik biltzarre bat egin zuten landare guztiek goroldioari hitzegiten nola erakutsi erabakitzeke.

Biltzarrean ondoren guztiek ahalegindu ziren lan horretan baina banan bana ahaztu zuten zekitena goroldioari erakutsi aurretik. Horregatik ez dute landareek hitzegiten».

Honela kontatu zidan, gutxigorahera, gure amak landareen mututasunaren arrazoia. Hau izan da gure Herrian landareak orain bezalakoak ez ziren garaiak gogoratzen dituen ipuin bakarra.

Darwinek, duela ehun urte inguru «**Espezieen jatorria**» argitaratu zutenean (1859) bizidun guztientzako bide ebolutiboa proposatu zuen. Darwinek eman zion hasiera joan den gizaldiko ideiarik oparoenetako bati. Ehun urte da jakintsu hau hil zela eta hala ere badut irudipen eta errezeloa gure Herriak oraindik

—agian, Elizaren eraginagatik izango da— ez duela bereganatu ideia hori.

DARWINEN BIZITZA

1809an jaio zen Ingalaterran (Shrewsbury-n). Herri honetako eskolara joan zen eta hango bildumak asko erakarri zuten: maskorren bildumak, zigiluenak, landareenak, mineralenak,...; halaber, jardingintza oso gogoko izan zuen, hegaztiak, intsektuak, etab. eta batez ere kimika esperimentala.

Hamasei urtekin medikuntza ikasten hasi zen Edimbourg-ko Uniber-

tsitatean eta hiru urteren buruan han jardun zen ahalegin handirik egin gabe, kimikan ez bazen, berak zioen bezala «**lanik gabe bizitzeko aitak nahiko ondasun utziko zidala pentsatzeak kendu zizkidan medikuntza ikasteko gogoak**».

Medikuntzari uko egin ziolarik (garai honetan hegaztiak disekatzen ikasi zuen eta Lamarck-i buruzko gauzak entzun) bere aitak elizgizon egiteko eskatu zion eta, gaizki erizten ez ziolarik, 1828an (hemeretzi urterekin) Chrits's College-ean sartu zen. Ikasle kazkarra izan zen han eta handik hiru urtetara atera egin zen.

1831b Devonport porturik itsasoratu zen «Beagle» izeneko untzian, Fitzroy Kapitainaren eskaintzari, aitararen kontra borroka gogorak jo ondoren, baietza emanez.

Bost urtetako bidaia izan zen hau eta erabat markatu zuen Darwinen bizitza osoan, bere bokazioa zeharo finkatu zuen. Beste batzuren artean honoko puntuok bisitatu zituzten behaketa izugarriak eginez, zoologia, botanika, geologia, etab.: Santiago - Cabe Verde Sao Paulo - Fernando de Noronha - Brasil - Uruguay - Argentina - Patagonia - Tierra de Fuego - Txile eta Peru (urtebete) - Galapagos - Tahiti - Nueva Zelanda - Australia - Tasmania - Keeling Irla - Maurizio Irla - Cabo - Santa Helena - Ascension - Brasil - Cabo Verde - Azores Falmouth (Inglatera).

1838-1841ean Geological Society-ko idazkari izendatu zuten eta han C. Lyell geologo ospetsua ezagutu zuen eta geologiaren arduratu zen.

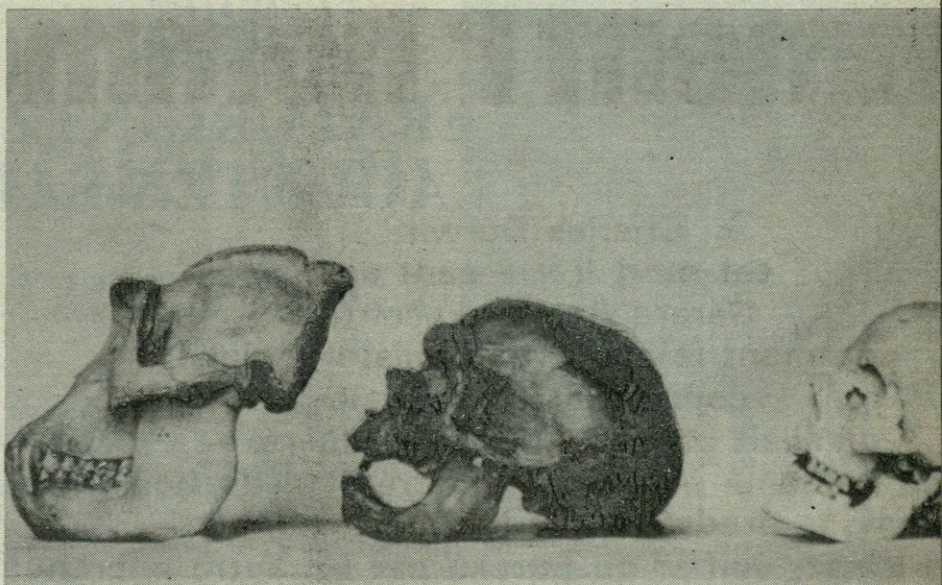
1839an ezkondu egin zen bere lengusina batekin eta lau seme izan zituzten. Londresera joan ziren bizitzera 1842an, gero handik Down-era eta han bizimodu isila eta apala egin zuten, egindako bidaiak osasuna ahuldu bait zion, bisitak berak erregulatu beharko izateraino ahuldu ere.

Bere liburuak izandako arrakastaz aparte, nahiko ondasun heredatu zuenez, ez zuen lan egin beharrik bizimodua irabazteko eta Down-en bizimodu lasaia egin ahal izan zuen: egunean lau ordu bakarrik egiten omen zuen lan, paseatu, irakurri, bere azterketan erabiltzeko uso eta untxiak haziz eta landareak zainduz. 1882ko Apirilaren 19an hil zen 73 urte zituela.

HAUTESPEN NATURALA EDO BEREZKO AUKERA

Beagle-eko bidaietan, iparretik hegoaldera edo alderantziz mugitzen zirenean berehala oihartu zen zegoen aldaketaz. Geologikoki begiratuta irlak gazteak ziren, baina halere, irla batetik bestera animaliak zertxobait aldatu egiten ziren. Ez zion honi beste esplikaziorik aurkitu animalia horiek irla horietan bertan bakoitzak bere aldetik aldatu zela baino.

Bestalde konturatu zen baita ere gizakiak, hautespen edo aukera artifizialez, nolako aldaketa lortu zituen ganadularitzan eta nekazaritzan. Artifiziaiki gertatua mundu naturalera

aplikatu zuen eta aukeratzaileria, gizakia izan ordez, ingurunea edo beste izakiak izango zirela pentsatu.

Ez pentsa, ordea, ideia hauek gaue-rik goizera bururatu zitzaizkionik, hogeitaz urte luzetan landuz joan zen eta lantxo txikitik kaleratu.

ESPEZIEEN JATORRIA

1859an kaleratu zen bere obrarik nagusia «**Espezieen jatorria**» izenakoa eta han agertzen du detaile osoz bere ikuspuntua hautespen naturalari buruz. Lehenengo argitalpena (1250 ale) lehenengo egunean aitu zen, Ingalaterran bakarrik 1876rako 68.000 ale salduak ziren jadanik.

Darwin bere garaiko beste idorkuntza edo deskubrimendu handi batzuek ezagutu gabe hil zen, e.b. Mendelek Genetikaren lortu zituen ezaguerak ez zituen ezagutu; izan ere, Mendelek 1865ean eman zituen bere legeak, h.d. Darwin bizi zela, baina 1900 arte ez zituen inork ezagutu. Darwin, bere garaikoek bezala «**bizitzan zehar lortzen diren ezaugarriak, karaktereak heredatu egiten direla**», pentsatuz hil zen. Ez zien mutazioei biderik eman bere teorian, uste zuenez bizidunak aldatu poliki-poliki, gradualki aldatu dira, ez jauzika, mutazio bidez.

ERASOAK

Darwin ez zen udako arbilore izan, bere garaian, ideia hauek bizibizirik zebiltzan jakintsuen artean eta Darwinen meritua ez zen ideia hori

deskubritzea izan, frogak ematea, azaleko zaborra kentzea eta ideia horiei forma ematea izan zen.

Ez zen, noski, iskanbilarik gabe gertatu Darwinek proposatutako bidea. Berak ez zuen zuzenean parte handirik izan eztabaida horietan, osasunez ondo ez zebilenen, baina bere ikasleek izugarrizkoak izan zituzten.

Elizgizonen ere, gizakia tximinotik zetorrela eta entzun zituztenean «**inmoral eta antikristautzat**» jo zituzten ideia berriok eta eraso. Darwin bera agnostikoa zen eta ez zuen inoiz ez erlijiorik eta ez elizgizonik eraso. Apaltasun handiko gizona omen.

XIX. gizaldiaren azken urtetan Elizamak aitortu zuenez, ez zegoen inongo konpenezinik eboluzioaren ideia onartze eta Bibliotik zionaren artean.

EHUNURTEBURUA

Aurten ospatzen da bere heriotzaren ehunurteburua eta han eta hemen eboluzioari buruzko lan asko ari da argitaratzen. Parada ona dugu hone-lako artikulua irakurtzeko eta momentu honetan eboluzioari buruzko teoria zertan dagoen jakiteko.

Udako Euskal Unibertsitatean ere aste batez eskaini diogu Darwini omenaldi gisara, eboluzioari buruzko hitzaldi-sail bat emanez.

M. Aizpurua
1982-07-23

LITERATURGINTZARAKO LAGUNTZA-SARIAK

Gipuzkoako Foru Diputazioak 1982 urterako euskaraz idatziko diren literatur lanak eragiteko laguntzak banatzeko lehiaketara dei egiten du, narragintza, antzerkia eta poesiaren arloetan, eta hurrengo Oinarri orokorrei jarraituz:

1. Laguntza guztien kopurua 3.500.000 pezetatakoa izanen da. Laguntza bakoitzaren gutxienezkoa 150.000 pta. eta gehienekoa 400.000 pta.
2. Eskabideak egiteko epea, Oinarriok Gipuzkoako Aldizkari Ofizialean argitaratu ondorengo hogeitamar egunen buruan bukatuko da.
3. Epaimahai Hautatzailea Foru Diputazio honetako Euskararako Batzordeak izendatuko du.
4. Laguntza lau hilabetea ordainduko da zati berdinetan, egileak epe horretan egindako lanaren aurrerapena aurkeztu ondoren.
5. Eskabideak egiteko dokumentazioa, prestakuntz epea, Epaimahaiaren osaketa eta gainerako zehaztasunak, Uztailaren 30eko Gipuzkoako Aldizkari Ofizialean argitaratuak dira.

Donostia, 1982ko Uztailak 30

ARGIAREN HARPIDEDUN IZAN NAHI DUT

ARGIA

k/Virgen del Carmen z/g

Ramonenea behea

Donostia-12

T: 283399

IZEN-DEITURAK

helbidea

HERRIA

PROBINTZIA

**KONTU HONETATIK KOBRA EZAZUE NIRE
HARPIDE-SARIA**

BANKU EDO AURREZKI KUTXA

SUKURTSALA

ZENBAKIA

Sinadura:

EDORTA KORTADI: «KRISIA BEHARREZKOA DA ARTEA SORTZEKO»

Jexux IJURKO

Hogeitamar urte pasata, apaiza eta euskal artearen barnean kritikalari bezala pisurik handienetakoa daukana. «Zeruko Argia», «Anaitasuna», «Garaia», eta beste aldizkarietan argitaratu izan ditu bere lantxoak. Gaur egun «Deia» egunkariko arte-kritikalaria dugu. Euskal Kulturen ere muturra sartu du, eta UZEIko «Arte hiztegia»n zuzendari bezala figuratzen du. Irakaskuntza mailan, aktibitate handiko gizona dugu unibertsitate-eskolak emanez arteari buruz. Joan den urtean «Eusko Ikaskuntza»ko idazkari orokorra izendatua izan zen.

Magnetofonoa martxan jarri ahala bere bizitzari buruz apur bat mintzatu gara, ondoren bere aktibitateak, artea eta kritika ikutu ditugula. Ez da oso erraz horietaz hitzegiten duenik arkitzea, eta horregatik besterik gabe pena mereziko du bere esanak entzuteak.

«TXISTEAK EGITEN HASI NINTZEN»

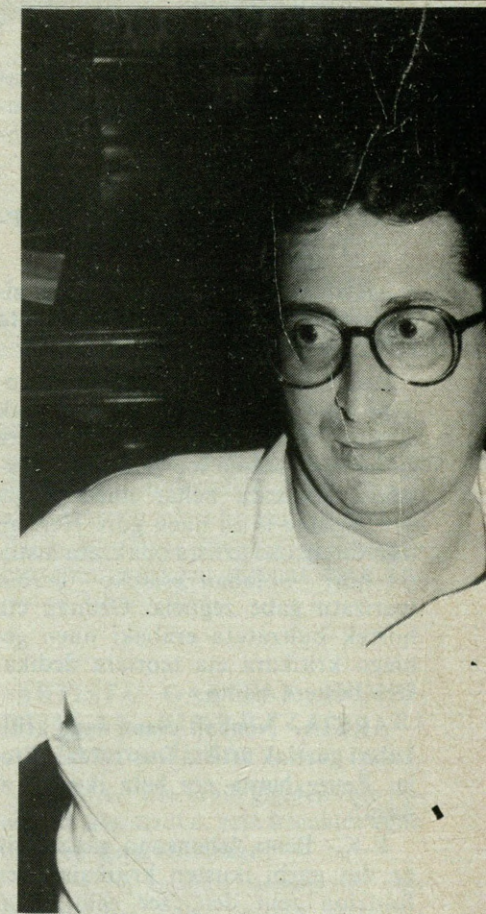
ARGIA.- Edorta Kortadiren izena kulturaren barnean beti arte plastikoaren munduari lotuta ageri zaigu, eta batik bat kritikalari bezala. Halere, hasera batetan nola hasi zinen artearen arloarekin kontaktua hartzen, kreatzaile bezala ala kritikalari bezala?

EDORTA KORTADI.- Garbi-

garbi gogoratzen dudan lehenbiziko gauza izan zen 1968an «Zeruko Argia»n hasi nintzela. «Zenbat gera» izeneko orrialde batetan nire lantxoak argitaratzen hasi nintzen. Bai, txisteak egiten hasi nintzela esan daiteke, umore grafikoari ekin nion lehen-lehenik.

ARGIA.- Zenbat urte zenituen orduan?

E.K.- Orduan... apaiztegia n-

goen, eta beraz hemezortzi bat urte. Askoz lehenagotik banuen zaletasuna pinturak eta marrazkiak egiteko eta gaur egun oraindik ere bai.

ARGIA.- Orduan, kritikarena beranduagoko gauza izan zen...

E.K.- Ez, ez, urte hartan bertan proposatu zidaten hainbeste erakusketa ikusten nituen ez zergatik ez nituen egiten komentario txiki batzu, eta halaxe egin nuen lehenengoa Ale-

jandro Tapiari buruz. Gero «Anaitasuna»n ere, eta piskanaka eta konturatu gabe roilo horietan sartu nintzen.

«KRITIKALARIAREN KONTZEP- TOA KRISIAN DAGO»

ARGIA.- Eta nolaz deliberatu zinen geroago kritikara dedikatzea, eta kreazioa apur bat baztertzea?

E.K.- Apaiztu eta gero Bartzelonara abiatu nintzen arte plastikoak ikastera. Orduan ez neukan batere garbi ea aartearen teoriara edota praxisera dedikatu behar nuen. Dena den, hantxe ikusi nuen gure Herrian izan direla oso artista onak, eta historia hori —nolabait esateko— erabat teorizatu gabe zegoela. Orduan eta horrek bultzatuta erabaki nuen gehiago kritikara eta teoriara dedikatzea bestera baino.

ARGIA.- Nonbait esana dago kritikari guztiak artista frustratuak direla. Zeure burua ere hala ikusten al duzu?

E.K.- Beno, lehenengo gauza, nik ez dut garbi ikusten kritikariaren funtzioa zein den, zer egin behar duen. Kritikariaren kontzeptoa krisian dago, eta hori iadanik arazo bat da. Gero, zure galderari zuzenago erantzunez, esango nizuke badaudela kritikari batzu egiatan oso artista eskasak direnak, baina bestaldetik badaude ere aldi berean kritikariak eta artista onak diren pertsonak. Nire burua zeinean kokatzen dudana, hori besteek esan behar lukete, ezta?

ARGIA.- Baina azken finean kritikara dedikatu zinen marrazkilari bezala etorkizunik ez zenuelako, ala beste arrazoinen batengatik?

E.K.- Izan ere, hor beste problema bat dago. Egunak hogeitalau ordu ditu, eta gauza batetara ongi dedikatu nahi baduzu, eta ongi egin, horretara eman behar ordu guztiak. Horretaz aparte, kritikak egiten hasi nintzenean nire kritiken hartzaileak denak adiskideak ziren, ezagunak, eta horrek ere eragin zidan kritika besterik ez kaleratzera. Guzti horrek bultzatu ninduen erabaki horretara.

«IKERLARIA EZ DA PRESTIDI- GITADORE BAT»

ARGIA.- Zure ustez, noraino zilegi zaio kritikari bati artelan bat epaitez, hau da, obra bat balioztatzea ikuspegi pertsonal baten bidez? Ez al

da injusto samarra?

E.K.- Bai, Grecoren garaitik hona beti eman zaio kritikariari obrak aztertzeko eta arakatzeko aukera, horren bidez geroago obra bat ona ala txarra den esateko. Eta nik badaikit hori oso manikeoa dela, eta egileak sutan jartzen direla («nor dela uste du horrek nire kuadroak txarrak direla esateko?»), baina nik esango nuke baietz, zilegi dela obra bat eritzi baten bidez balioztatzea.

ARGIA.- Baina subjektibismoa batiere tartean dago, ezta?

E.K.- Jakina, giza-zientzia guztietan subjektibismoa dago tartetik. Matematiketan $2+2=4$, baina gure artean —eta giza-zientzien arloan— $3+4=7$ ez da egia, $3+4=1$ baizik. Orduan, subjektibismoa badela garbi dago. Baina nik uste dut, aitzitik, badaudela ere erregela objektibo batzu, hau da, nahiko objektiboki neurtu daitezkeen eredu batzu: kolorea, joskera, formak, sinboloak. Alde horretatik, «artearen estuudioa» terminoa «kritikalaria»rena baino zehatzagoa itzateke. Baina hor badago, esate baterako, artearen historia objektibo bat, belaunaldi desberdinek batera balioztatutako historia bat, eta nik esan dezaket adibidez obra berri batek zer aportatzen duen historia horrekin alderatuta. Jendeak uste du askotan ikerlaria prestidijitadore bat dela, sonbrerotik gauzak ateratzen eta asmatzen, eta hori ez da egia.

«KRITIKALARIAREN FIGURA MITIFIKATU EGIN DA»

ARGIA.- Orduan, «sobre gustos no hay nada escrito» esaldia ez al da egia?

E.K.- Hori gezurra da. Oteizak esaten duenean arteaz ez dagoela ezer idatzia, hori ez da egia, liburutegiak eta liburutegiak daude arteaz idatzia. Beste problema da jendeak irakurtzen duen ala ez, baina hori beste kontua da. Jendeak uste du ikerlari batek arteaz nahi duena esan dezakeela, eta hori faltsua da. Kritikari batek tradizio idatzi oso bat izan behar du kontutan berea emateko. Orduan, gustoetaz ere pilo bat idatzi da, eta ondorioz zuk botatakoa gezurra da. Beste korapiloa izango litzateke Caro Barojak dioen bezala zientziak ez duela betirako irauten, ezta eritziak ere. Zientziak gaurko balio digu, eta biharko ez badigu balio, al-

datu egingo dugu. Baina hori beste asuntua da.

ARGIA.- Baina baten edo bestearen eritziak ez dira berdin kontsideratzen...

E.K.- Hor gertatzen da azken bi mende hauetan kritikariaren figura mitifikatu egin dela. Ondorioz, kritikari ona jainkoa bilakatzen da, eta kritikari horrek kontrako zerbait esan badik zeharo mintzen naiz, eta aldekoak botatzen badizkik konsakratua nago. Baina hori dena mitifikazio baten ondorioa da.

«UMORE BELTZAREN AINTZIN- DARIAK EUSKALDUNAK IZAN ZIREN»

ARGIA.- Zure kreaziozko obra pertsonalera bueltatuz, zeintzu dira gehien eragin dizueten egileak edota joerak?

E.K.- Bada nire marrazki eta kuadroetan jendeak esaten dit surrealismoaren eragin handia jaso dudala, eta egia izan daiteke. Bartzelonara joan nintzenean guztiz txundituta geratu nintzen Miró edota Max Ernst batekin adibidez. Eta honek beti izan dudana kezka bat ekartzen dit gogora, hau da, zergatik Euskal Herrian ez den jo surrealismo baten bidetik, beti naturalismo edo errealismo batetara jo izan da azken urteak arte. Eta nire ustez surrealismo eta errealismo magikoan badaude beste maila batzu arakatzeko moduan.

ARGIA.- Hasera batetako txistetan, halere, ezin surrealista izan...

E.K.- Ez, hasera hartan umore beltzak asko ukitu ninduen. Eta ez dugu ahortzi behar umore beltzaren aintzindariak euskaldunak izan zirela: Chumy Chumez, eta «La Codorniz»en inguruko umorista gehienak. Nire kasuan erlijioari buruzko umore beltz eta kritikoa egiten saiatu nintzen bolada batetan, eta Jose de Arteteren haserrealdiak ekarri zizkidan horrek.

«ARTISTA ONA IZATEKO. KRI- SIAN EGON BEHAR»

ARGIA.- Etor gaitezen hemengo arteari begiratu txikia botatzera. Nola ikusten duzu Euskal Herriko gaurko artea. Krisian dagoela esan al daiteke?

E.K.- Nik uste dut benetako artista ona izateko, beti egon behar dela krisian. Inoiz krisian egoten ez dena,

nire ustez oso tontoa da ala hilda dago. Autore bat ziurtasun osoaz ez jokutzen hasten denean, hortxe hasten da artea posible izaten. Arriskuan eta krisian sortzen dira esperientzia berriak. Hortik aterako diren guztiak ez dira goimailakoak izango, baina ni sinistuta nago krisirik gabe ez dagoela artea sortzerik

ARGIA.- Eta arte plastikoetara mugatuz, ba al dago benetako krisirik? Ba al daude pintoreak eta eskultoreak?

E.K.- Nik esango nuke gaurko belaunaldian, edo 80. hamarkada honetan badagoela krisi nahiko sakon bat. Beno, krisia beti egon da, gerra ondoren informalismoarekin, gero existentzialismoarekin, eta 60. urteetara iritsita nolabaiteko berpizkundea gertatu zen, euskal artean belaunaldi berri bat sortu zen —ETaren sorrera, desakralizazioa, musika moderno—, abstrakzio munduarekin oso lotuta. Belaunaldi hori pasata, joera egon da berriro gauzak kontatzera itzultzeko, gaiaren edo anekdotaren pintura, eta mugimendu bezala oso indartsua izan da (Goenaga, Ameztoy, etabar). Eta azken urteotan hasi da berriro aldaketa bat, baina hutsune handi bat nabari da, ikaragarria esango nuke, ikusten delako gaurko artistek badutela hizkuntza bat, menderatzen dutela artearen media eta gauzak adierazteko trena aski badute, baina badirudi ez dakitela zer esan edo komunikatu. Behintzat, badirudi ez dutela gauza handirik esateko.

«HOGEI URTETAKO GAZTEAK EZIN OBRA MAMITSURIK EGIN»

ARGIA.- Gaur eguneko arteaz hitzegiterakoan beti aipatzen dira Goenaga, Ameztoy, Zumeta, etabar guzti hori. Dena dela, horiek duela urte batzutakoak ditugu. Azken-azken urte hauetan, sortu al da kalitatezko artista berriak?

E.K.- Baietz esango nuke. Iaz C.A.T.ek enkargatu zidan erakusketak bat montatzea Gipuzkoan azken hamar urtetan kaleratutako artistekin, eta berrogeitik hogeitazko pintore gazte aukeratu nituen. Eta jende interesantea zegoen haien artean. Esate baterako, Iñigo Ormazabal, Iñigo Altolagirre, Arrastalu, Aiesta, Donezar, eta beste izen batzu ere badago. Problema da hogeitazko edo hogeitamar urte

dituen jendeak gauza mamitsuak egitea ea posible den ala ez. Nik uste dut ezetz, itxoin egin behar dela horien emaitzak ikusi arte.

ARGIA.- Nolakoak ikusten dituzu artista berri batek Euskal Herrian kaleratzeko dituen perspektibak?

E.K.- Nahiko gogorrak, bai, perspektibak nahiko gogorrak ditu artista berriak gure Herrian. Azken finean, artista semiotikaren langile bat da, eta langile guztiek bezala oso irtenbide kaskarrak ditu, lan gutxi dagoelako. Horretaz gainera artea ez da subprodukto bat baina bai da produkto superrestrukturala, ez da infraestrukturala. Orduan artea produkto komertzial bezala asko beheratu da. Murritu egin dira distribuziozko kanalak, martxanteak, erakusketak, galeriak, etabar. Galerien helburua gaur egun da mantentzea eta diru mordoska bat ateratzea. Hori guztia horrela izanik, artista gaztea —beti gaizki ibili bada ere— orain inoiz baino larriago dabil, kondizio oso gogorretan.

«LEHIAKETEK EZ DUTE MUNDUA KONPONTZEN»

ARGIA.- Halere, garai batetan hemengo artistek dextente saltzen zuten, txanponik ateratzea posible zen...

E.K.- Bai, eta nik esango nuke gaizki ohitu zirela euskal artistak duela hogeitazko urte edo. Boom bat izan zen, eta nire eritziz txarra izan zen guztiontzat: saltzaileak ohitu egin ziren erakusketak baten diruarekin baserri bat erostera edota Indiara bidaiatzea. Orduan, martxa horretan ezin zen aurreratu. Azken urteotan krisi handia etorri da, eta oso onak diren artistek ere ez dute saltzen, ez da beraz artista berrien problema, guztiena baizik.

ARGIA.- Artearen promozioaz hitzegiterakoan, beti oso gai eztabaidagarria atera ohi da auzira: lehiaketak. Baliagarriak al dira?

E.K.- Beno, lehiaketek ez dute mundua konponduko inoiz. Hori garbi dago. Sari batek emango dizu diru aldetik bultzada bat eta lanegin ahal izateko plataforma bat akaso. Baina laguntzak besterik ez dira, eta horretan gelditzen direnak bere horretan hiltzen dira.

«ARTISTA GAZTEAK INDIBIDUALAK BIHURTZAN ARI DIRA»

ARGIA.- Eta orain gauden zulo honetatik ateratzeko, zein irtenbide egon litekeen zure eritzirako?

E.K.- Ni ez naiz asmatzaile edo pitoniso bat, baina zerbait antzematekotan, esango nuke jendeak lana egiten duenean gauza asko erre egin behar direla eta paperrontzira bota. Baina zer edo zer ona beti geldituko da. Ni artisten estudioetara sarritan joan ohi naiz, eta garbi ikusten da jendeak laneginen duela, potroekin, estomaguarekin eta buruarekin. Eta hortik gauza onak atera egingo dira, hori dudarik gabe. Gerraurreko giroarekin alderatuz, esate baterako, oraingo artistek badute informazio zabalago bat, baita konpetentzia gogorrago bat ere, eta hortik zerbaitek atera beharko du.

ARGIA.- Ondorioz ere, artisten arteko borrorak handiagoak izango dira...

E.K.- Jakina, zankadilak jartzen dizkiote elkarri hainbeste konpetentziaren erdian leku bat arkitzeko, baina hori onuragarria iruditzen zait, probetxugarria. Hemen gertatzen dena —eta hau arriskutsuagoa izan daiteke— da artista gazteak oso indibidualistak bihurtzen ari direla. Bakoitzak berea, eta besteak hor konpon. Alde horretatik, gerraondoren izan ziren taldeen modukoetara jo behar genuke. Dena dela, gauza onak sortzen ari direla uste dut, eta alde horretatik optimista naiz. ●

ANAITASUNA: ITXI BEHARREAN TOPATZEN GARA

anaitasuna
1079.eko urtarikaren lehen hamargarria 375 ZENAKIA 60 PETA

anaitasuna
1079.eko urtarikaren lehen hamargarria 375 ZENAKIA 60 PETA

HADE

• Als honetako dossierra

J. L. Davant-ekin
elkarrikuska
Fedee eta kultura
Arantza Euskal
Herria (II)

anaitasuna
1079.eko urtarikaren lehen hamargarria 375 ZENAKIA 60 PETA

400
10 URTE ANAITASUNAREN
DOSSIER BEREZIA

Carlos Artero eta haketan
BILBOKO AZKEN KAPARETA
Informaziorako, Zientzi Unitateak
egoera zaila

Imanol Berriatua 1953.urtean ANAITASUNA sortu zuenetik bide luzea ibili du aldizkari honek, datorren urtean betetzen ditu hain zuzen 30 urte. Guri azken aldiko kilometrotan tokatu zaigu testigoa eramatea eta horretaz, hau da geureaz arituko gara oraingo honetan.

ZEIN DA PROBLEMA

Aldizkaria lotaldira eraman duen arazoa ekonomikoa izan da, momentu honetan, betidanik izan duen defizita jasanezina bihurtu delako harpidetzen kibraketa eskasaren erruz. Egia esan, ez dugu uste honetaz luzatzea behar denik, berri zehatza 82-VII-21eko EGINen agertu izan baita, beraz, norbaitek hori ezagutzeko kuriositatea baleuka han begiratzea baino ez leukake. Gainera, hitzaldi, mahai-inguru eta antzeko tokietan euskal prentsaren problematika azaltzerakoan ia beti ari gara diruaren arazoaz eta ba da ordua beste arlo

batzu hartzeko, adibidez kalitatearena.

Noizik behin autokritika apur bat egitea ez datorkio txarto inori, eta guri gutxiago. Kalitateaz hitz egiterakoan eritzi subjektiboei bota behar diegu eskua, honek duen arriskuagaz, baina guk ezin dugu besterik egin ez bait dugu ahalmenik eritziaren ikerketak egiten hasteko. ANAITASUNAK ladrillo fama dauka, tratatzen diren gaiengatik eta erabili izan den sakontasunagatik (euskara bera ere ahaztu gabe) eta hori ikusirik azken aldian zenbait aldakuntza sartu genizkion produktu periodistiko bat lortu na-

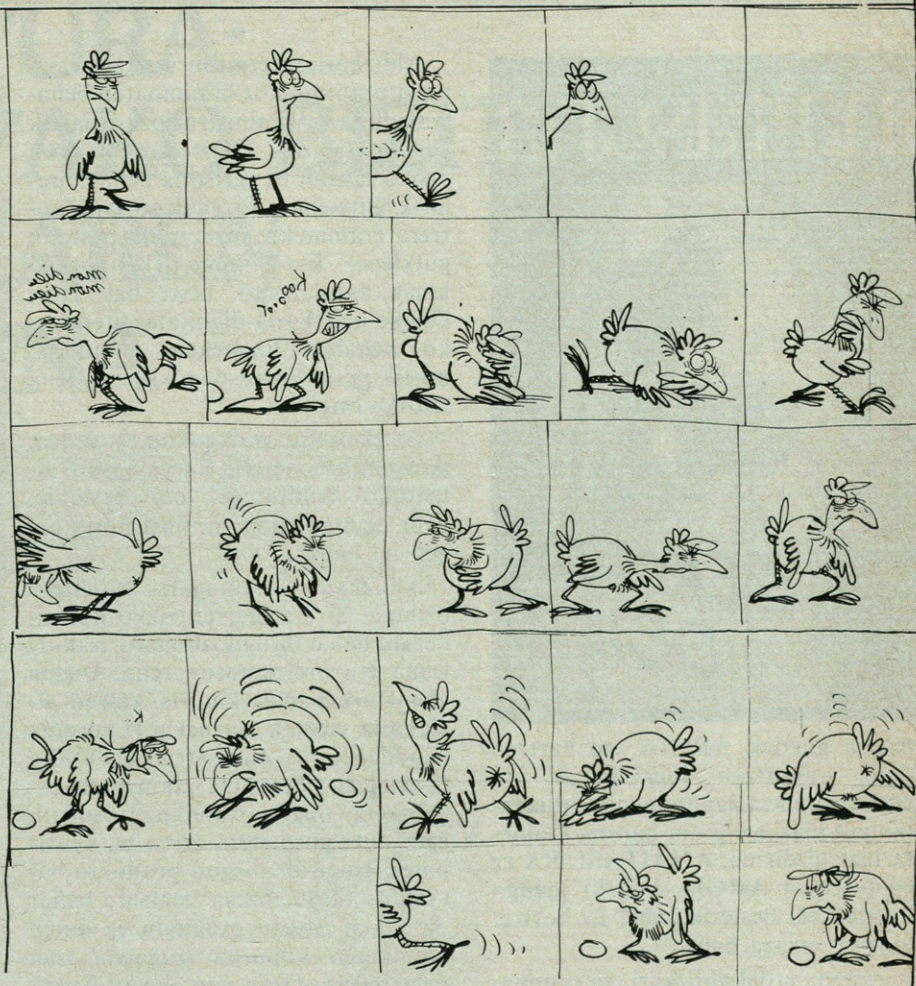
hiean batez ere. Horretarako, Leioako Kazetari Eskolako hiru ari izan dira gure lan-taldean eta jaso izan ditugun eritziengatik (apal-apal esanda) neurri batean lortu izan dugula dirudi, eta honek nolabaiteko poza ematen du. Hau esatean, azken alee-taz ari gara, eta erlatiboki, euskal egoerara mugatuz, zeren ez bait du inortxok ere ahaztu behar Herri txiki eta pobre bat garela eta kultur mailan oraindik gehiago. Hasten bagara euskal prentsa edo ANAITASUNA konkretuki erdarazkoekin konparatzen kaka zahar bat dela konturatuko gara, baina, zer gertatzen zaie litera-

turari, teatroari, zineari, musikari eta beste ia denei? Gauza bera. Honelatan ba, kontuz konparaketekin.

Eta problemekin segituz, ezin dugu produktoarena alboan utzi. Euskal erakunde ofizialetara laguntza bila joaterakoan erantzuna ia bera izan da beti funtsean: laguntza emateko prest daudela baina beste edozein enpresari bezala, momentuko estatusenetik irteteko eta biabilitate-plan bat aurkeztu ondoren, laguntza hori eman eta gero aldizkariak bere kabuz aurrera egingo duela demostratuz. Euskarazko aldizkari bati errentagarritasun eta biabilitate-plana eskatzen dion funtzionari teknokrata, ala oso inkompetentea da, ala letxe txarrean dabil, ez delako izan behar oso jantzia ekonomi arloan, euskarazko aldizkari bat merkatu librearen legeen menpean enpresa imposiblea dela jakiteko, demanda gabeko produktua delako. Ez dugu uste herri txikia izatetik aparte nahiko analfabetu garelako gogoratu beharrik dagoenik. ARGIA n berton agertu zen ikerketan ikusten zen moduan, **Interviu** ez da ezer Euskal Herriko zenbakietara erlatibizatuz haren alboan, baina 5.000-6.000 ale botata ezin da bizi inongo aldizkaririk.

Bestalde, inoiz entzun izan da interes politiko konkretu batzuei loturik jokatzeko dugula, hots, politikoki errentagarriak garelako. Pentsak poterea ematen (omen) du. Ba, dirua ematetik aparte, eragin politikoa ere badugu, a ze nolako txollosa euskarazko aldizkariak! Alianza Popularrak berak ere bihar bertan sortuko luke aldizkari bat, baina ez dirudi asmo horretan dabilenik. Laburtuz, ezagutzen al duzue euskara hutsean argitaratutako alderdi politiko (nahiz eta abertzaleena izan) baten aldizkaririk? Guk ere ez, eta ikusten ere kostatu egingo zaigula uste dugu.

Azken ohar bat ekonomikoki enpresa imposiblea garenari buruz. Orain arte eta normaltzat ematen genuen gehienok, aldizkariaren aurrekontuak aurkezterakoan langileen soldatak ez ziren hartzen kontutan eta oraindik gutxiago idazleena, agertzen genuena, hirugarren batzuei (inprentei, korreoari, eta abarrei) ordaintzen geniona baino ez izanik. Non ikusten da langile-nomina gabeko enpresa bat? Ba, horrelakoak dira euskal aldizkariak, eta egoera aldatzea ezina baldin bada, aditza ematea ez dator bat ere txarto, euskal mi-

ENUSKALDUN

litante buru beroen lanaz aprobetxatzen ari diren euskal teknokrata buru hotzetaz nekatzen hasita gaudelako.

Bestalde ez derizkiegu bat ere ondo sarritan ekintza kultural ezberdinen artean egiten diren konparazioei. Adibidez, Orkestra Sinfonikoa egiteko 200 miloi behar direla urtean, ez dakigu zein museo egiteko ehun eta piku eta euskal argitalpenentzat hamargarren partea ere ez. Oso arrisku-tsua da joko hau. Musika, pintura eta horrelako kultur arloak, merkaturaren legeen pean bizi ezin direnak Jaurilaritzak finantziatzea oso ondo ikusten dugu, nahiz eta guri trataera berbera ez ematea ez zaigun bat ere laket. Baina arazoa beste bat da, edo hobeto esanda, hauek basoaren aurrekaldeko zuhaitzak baino ez dira, beraz, igo gaitezen apur bat baso osoa ikusi ahal izateko. Basoa Euskadi edo Euskal Herria da, eta antolatzeke **plangintza bat behar dugu, Proiektu Nazionala** edo nahi den izeneko plangintza orokorra. Kakoa, proiektu horretan euskarak ze funtzio bete-

tzen duen izanik. Hau herriak hartu behar duen erabakia da, baina aurretik zera jakinarazi behar zaio: euskara kostu bat dela, diru asko inbertitu behar dela Euskal Herria ez deseuskalduntzea gura badugu, eta zer esanik ez berreuskaldundu nahi izatean. Gu ez gara inor hau nola egin behar den esateko baina zilegi bekigu urjenteki eskatzea, ahalik eta arinen egin beharrezko gauza ba da eta denborak gure kontra jokatzeko bait du. Orduan ba, lagunok, arazoa ez da Orkestra Sinfonikoa ala Euskal Argitalpenak, baizik eta non Euskara eta non Musika eta beste ekintzak, zenbat batari eta zenbat besteei.

KONPETENTZIA

Euskarazko aldizkariaren arteko konpetentzia behin baino gehiagotan agertzen zaigun arazoa da. Guri dagokigunez, Argia eta Anaitasunaren arteko konpetentziaz mintzatu zaizkigu, sarri. Eta zer arraiio! Arazoa ez da horretan, guk egindako inkestean arauera ANAITASUNA hartzen du-

ten ia guztiek ARGIA ere hartzen dute, irakurtzen duenarentzat eta euskal prentsa lagundu nahi duenarentzat biak ere gutxi baitira. Gainera uste al duzue, ANAITASUNA ez egotearekin ARGIA hobeki joango litzatekeela besterik gabe? Ez horixe! Horren erraza balitz!

Arazoa erdal aldizkari eta egunkari «elebidunetan» finkatu behar litzateke. Oraindik gutxi goraipatu izan den diktadorea akabatu zenetik, prentsa «elebiduna» hedatu zen Euskal Herrian, lehenagoko erdal prentsa harten ez zituen arloak bereganatuz eta euskal prentsari bere orduko eremuaren atal bat kenduz. Jendea gehiago eta gainera lehenago enteratzen hobe ei da horrelako egunkari batetan idaztea eta erdaraz bada, areago. Ez diogu horrelako prentsarik behar ez denik, ez eta pentsatu ere, baina konpetentzia gogorra egiten digunik nork uka. Gure murriztearen ordez prentsa horrek euskarari emango zion lekua (30% famatu hura!) ez da inondik ikusten, ordea.

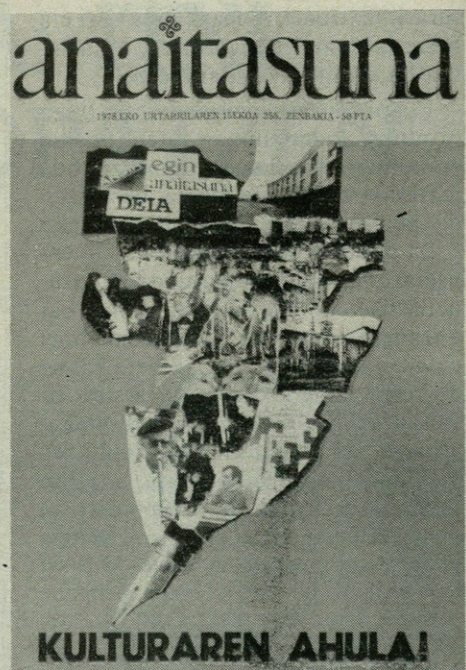
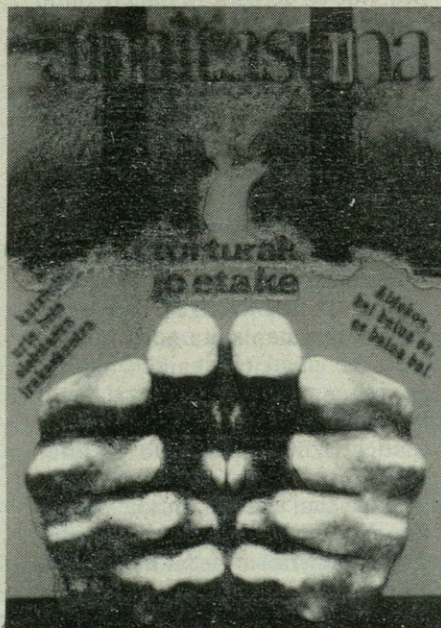
AURRERA EGITEKO BALDINTZAK

Irtenbiderik ote dugun galde dezakezue, galdetzea libre baita azken batez. Erantzuna ere libre denez, eusten eta eusten zertan egon garen erantzungo dizuegu: posible ikusten dugulako noski, horretarako baldintza minimoak betegarriak, bestalde ikusten baditugu ere.

Aldizkaria ateratzen segitzeko azpiegitura iraunkor minimoaren beharra dugu. Administraziozko lanak egiteko jendea, horretarako egun osoko lanean bi pertsona behar direlarik gutxienez. Erredakzio lana aurrera eramateko kazetariak, beste bi gutxienez. Eta minimoki kanporako lanak antolatzeke, beste bat. Hori dateke aldizkaria dignitatez ateratzeko beharko litzatekeen minimoa: hortik gora, lanari dagokionez, dena letorke ongi.

Ez ekonomiari dagokionez, ordea, ikuspuntu honetatik kargak asko altxatuko bailirateke, eta bestalde, gaur egungo egoeran, bost horik ere gehiegi baitira.

Aldizkaria errentagarri egiterako orduan, bi atal garrantzizko kontsideratu behar ditugu, abonatu/irakurleena eta aldizkatasunarena. **Dugun abonatu-kopuruarekin eta kalean aldizkaria erosten dutenekin** (Lau mila edo denetara) **diru-sarrerak ez dira handiegiak**. Bestalde, abonatuaren ordainketa dugu. Abonatuak sufritu egin dute gure atera ezina ta, neurri batez, eman ez diegun produktu bat «saldu» diegu, baina pentsatu behar da azken urtean ordaindu ez duten abonatuaren kopurua izugarria izan dela (60%). Dena den, kostu-fixoak ditugunez (langileenak, Lokala, Telefonoa...) zenbat eta zenbaki gehiago atera urtean, kostu erlatiboak beherratu egingo lirateke. Aipaturiko egiturarekin gutxienez hamabostekaria izan beharko genuke, hilerio ateratzean garestiegi aterako bailitzateke.

tzean garestiegi aterako bailitzateke.

Ikusten denez, ez da erraza horrelako euskal prentsak euskararen normalizaziorako plangintza nazional baten barnean egon behar duelako, baldintza minimoen artean erakunde publikoen subentzioarena ipini behar dugu. Ezin dugu onartu Eusko Jaur-laritzak ematen digun miseria edo eta B. Diputazioak ematen ez diguna. Bi erakunde horik kontrola ipini dute lehenengo helburutzat eta ez euskara.

Euskal prentsak eta kazetari euskaldunok desafio gogorra dugu aurrean. Gure eginkizuna bete ezinik aurkitzen gara eta ez gogo faltaz gaudelako edo lanik egiten ez dugulako. Batez ere, ekonomikoki itotzen ari gara, itotzen gaituzte, eta flotagailua eman diezakeguteneke, eman ordez, gu urperatzen saiatzen ari dira. Uler-tzaile onari hitz gutxi.

Irakurleei, zer esan? Ulertzeko, alde batetik. Bestetik, kritikak eta iradokizunak egiteko. Aldizkaria berateratzea nahi genuke, baina ez dakigu nola; eta nolakoa. Guztion premian aurkitzen gara.

Kritikarik edo sugerentziarik egin nahi ba diguzue hemen bizi gara:

ANAITASUNA

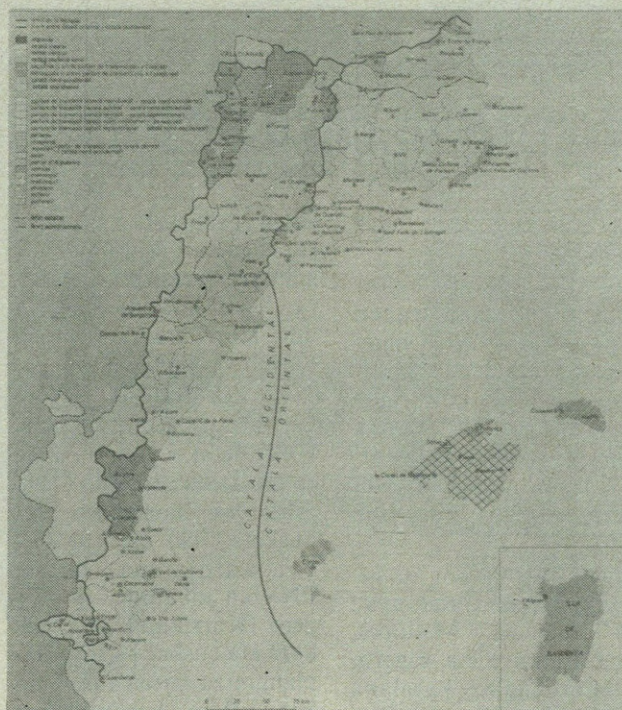
Zabalbide 68

459 posta kutxa

BILBO

ANAITASUNA

EXPOCULTURA: CATALUNYAKO BIZITASUN KULTURALAREN ERAKUSPENA

EXPOCULTURA BARCELONA

*som quelcom més
que uns mundials..*

*Mundialak ospatzen ziren bitartean eta telebis-
ta eta irratitik España! España! besterik ia entzu-
ten ez zen bitartean, Barcelonan behintzat zerbait
gehiago zegoen eta benetan interesgarria: Ekaina-
ren 24tik Uztailaren 1era Generalitateak antola-
tutako «Expocultura: mostra dela vitalitat de Ca-
talunya» Montjuiteko erakustazokan.*

Hara joan eta bai sorpre-
sa atsegina hartu nuela.
Hor zeuden bilduta Paisos
Catalans delakoetan bizirik
dauden eta aurrerakoia-
k diren mugimendu kultural
gehienak, kultura bere zen-
tzu orokorrean hartuz.

Gainera ez zen begiratzeko
eta ixilik egoteko horietako
erakusketa bat, jendeak
parte hartzeko aukera bait
zuen.

Horrela stand batetan
hango sukaldaritza dasta-
tzeko aukera eta honen tru-

ke inkesta bat egin ziguten
gure gusto kulturalak jakin
nahirik. Hortik hurbil haur
pila bat txontxongiloekin
ari zen jolasten edota gazte
batzu txontxongilo emana-
ldi bat ematen. Herri bateta-
ko artesauk zeramika nola

egin erakusten zieten ondo-
tik pasatzen zirenei. Beste
herri batekoek ordea, jen-
dez inguratutik, haiek egi-
niko paper berezi baten
eboluzio prozesua bertan
erakusten eta fabrikatzen,
ezin erantzun batera galde-

ra guztiak. Elkarte kultural herrikoiek zeintzu ziren haien helburuak azaltzen zituzten. Holakoak pila bat zeuden arlo konkretu bat lantzen zutenetik hasita —espeleologia, argazkia, naturismoa, zinema, folklorea, etabar— hizkuntza eta kultura katalanaren aldeko borrokan ari zirenetan bukatuz, jendearengan herri kulturaren aldeko interesa piztuz eta hortan laguntzeko eta parte hartzera bultzatuz.

Catalunyako errealitatearen ikuspegi orokor bat emateko Generalitateak antolatutako erakusketak aipatu beharko ditugu. Horrela Catalunyako historia, artea, geografia, liburu eta disken produzioa, eboluzio ekonomikoa... ezagutzeko aukera izan genuen. Eta aukera esaten dut zeren eta hainbeste zegoen ikusteko ze ezinezkoa izan zitzaidan hori dena ikustea.

Bertan eta aldi berean geografiaz, arkitekturaz, zinemaz, eta gai pila bati buruz hitzaldiak. Batzutan areto itxi batetan, beste batzutan standen erdian jende guztiak hobeto parte hartzeko. Zentzu honetan oso onak ziren Instituto del Cinema Catala delakoek antolatutako mahainguruak zeinetan hizlariak eta publikoa ia nahasturik zeudela esan liteke.

«Nova Canço»ren 20. urteurrena ospatzeko egunero kantaldi bat ospatzen zen, uhin berria eta zaharren abeslari eta taldeekin, gaur egun jarraipen bat dagoela adieraziz.

Katalanera zen ia entzuten zen hizkuntza bakarra, eta askotan nahiz eta batzuk gaztelanieraz egin, besteek komunikazioa lortzeko inolako problemarik ez zegoenez, katalaneraz erantzuten zieten. Hortara bultzatzen du «El Català cosa de tots» lemarenean antolatutako kanpaina, etorkinak eta jatorrizko ka-

el català, cosa de tots

talanak hizkuntzaren bidez lotu nahiz.

Positibotzat jo behar dugu Generalitatearen ikuspegi irekia. Alde batek nahiz ezkerreko nahiz eskuineko talde kulturalak dirudienex eksklusiorik gabe, batzutan kultur arloan zer den eskuina eta zer ezkerria esatea zaila izan arren.

Beste aldetik hor ez zegoen bakarrik Catalunya; Pais Valencià, Mallorca, Ipar Catalunya eta Algeroko (Cerdeñako katalana den herri bat) elkarte kulturalak ere hor zeuden. Haien artean azpimarratu behar da **Acció Cultural del Pais Valencià** delakoaren lana, zeinek, hor ikusi nuenex, borroka gogorra bait darimate hizkuntza valencianoaren katalan jatorria defendatuz, hango eskuinaren kontra.

Negatibotzat joko nuke nik Expocultura kalera ez irtetzea, zeren eta dena oso polita zen baina ez da ahaztu behar bakarrik pabelloi handi baten barruan egin zutela, eta Catalunya askoz handiagoa da eta inportantea da jende guztiak nola edo hala ekintza kulturalen parte hartzea. Zeren beldur zeuden orduan Generalitatekoak?, zergatik ez

zuten erakusketa kalera atera, benetan kultura herri guztiari hurbiltzeko, kultura, herri kultura izan dadin? Horri erantzuten saiatu behar dugu.

Euskal herritik ikusita harritzekoa litzateke, Baskongadetako gobernoa bezain eskuindarra den Generalitateak horrelako erakusketa ireki eta «progre» bat antolatzea, hemen PNVren jokabidea ikusi ta gero (Korrika, UZEI, euskara eta euskal kulturarako plangintza baten falta, etabar...) Baina kontutan hartu behar dugu, Catalunyan herriarengan, kultura eta elkarte kulturalak duten eragina eta laguntza eguneroko bizitzan, eguneroko praktikan. Hemen berriz, bai, gauza gara amnistiaren alde edota presoaren alde eta Lemoizen kontra borrokatzeko, eta areago euskaren alde borrokatzeko; baina gero eta erdaldunagoa den herri batetan, edo kultura gero eta ahulagoa duen herri batetan. Behar bada Baskongadetako gobernoaren helburua eta Generalitatearena bera da: **dagoen kultura guztia kontrolatzea**. Hori egiteko Euskal herrian ez dago problema handirik, zeren eta hain txikia da euskal mugimendu kulturala, ze dirua jasotze-

ko adibidez, «Euskal» gobernoak seinalaturiko bideetik pasa behar da edo bestela kitto. Baina Catalunyan nola kontrolatu herriarengan hain sendotuta dagoen mugimendu kulturala? Generalitateko jauntxoak pentsatzen hasi ziren... «Bai botere demokratiko eta kulturaren arteko loturak sendotu behar ditugu». Horretarako dirua eman behar da, geroago baldintzak jarri dirua jasotzeko eta horrela mugimendu kulturala kontrolatu.

Lehenengo pausoa eman dute «botere demokratikoaren kultura» erakitzeko, izugarrizko erakusketa montatu dute, herri kultura leku itxi batetan biltzeko. Eta leku itxi batetan izatea izan da baldintza bakarra, herri kulturak dituen mugak aprobetxatuz, zeren eta nahiz eta mugimendu hori inportantea izan, ez du behar den beste indarra Generalitateari ezer eskatu gabe, haren menpe egon gabe, Expoculturaren antzeko zerbait antolatzeko. Aldizkari progresista batetan zera esaten zuten: «Aitortu behar dugu gure inportentzia presupuestorik kanpo bizi den kultura bat antolatzeko». Baina presupuesto hori nork ordaintzen du? Herriak, txarrena betikoei eman behar zaiela da. Baina herri kulturak desafioa onartu du, Generalitateatik dirua jaso nahi du eta bere independentzia gorde. Generalitateak berriz, dirua eman nahi du baina herri kulturaren independentzia ezabatu. Nork irabaziko? Geroak esango.

Euskal herrian ez dugu horretan pentsatzeko aukerarik, presupuestorako emandako dirua euskal kulturak oso gutxitan ikusten bait du. Ea gobernu baten bat lotsatzen den hau irakurri eta gero, eta bere Catalunyako lagunen bidea behintzat hasten duten.

J. R.

oporrak!!!

Iraila arte, irakurle, indarberritzera goaz

Nork esango zuen, hasi ginen bezala hasi ginenean, abuzturako 23 ARGIA kaleratu behar genituanik! Zorrez leporaino beteta, lau ilabete ezinbesteko isilpearen ondoren, giroan etsipen haundi bat nabari zelarik,... Eta hala ere gure egoskorke-riak eta zuen laguntza pazientziatsuaren ondorioz hemen ari gara, sekula baino ilusio haundiagoz lanean.

Orain oporretara goaz ARGIA lan egiten dugunok. Makinak, erreportaiak, argazkiak bilatu beharra, diru estuasunak, presak,... egun batzuetan behinik be-

hin ahaztera. Lan gogorrerako (oraindik ere euskaraz egiten den ia guztiak lan go-gorra kostatzen jarraituko bait du) indar eta sasoi berriak hartzera.

Irailean berriro zure eskuetan izango gaituzu. Asteroko gure fruitu hau eskainiz. Zure babesa eta laguntza eskatuz. Oraindik ere, 1982an, euskal kultura mix-erian ibiltzea permititzen dutenak salatu-tuz. Lanean ari direnei gure laguntzatxoa eskaini nahiz.

Hain beroa datorrela dirudien irail honetan ikusiko dugu elkar, ezta?

U.E.U. X edizioa

HAMABOST EGUN LARRAONAN

Ailegatu gara Iruñeatik herrira poltsa, maleta, karpeta eta tramankulo guztiak gainean ditugula eta hor egiten dugu topo betiko lagun zahar batekin. «Zer habil motel trasto zahar guzti horiekin, gerra al da edo!». «Iruñeatik niotorrek. Poltsari heldu ezaiok eta hartuko diagu katxarro bat».

Tabernan sartu eta galderaz josi hau, hori dahori jakin mina, hori berriketa. Edateko atsedenik ere ez dit ia utzi lagun honek. Zer moduz, ze giro, zenbat jende, interesgarria izan al duk?, pena merezi al dik datorren urtean matrikulatzeak?...

GIRO LASAIA ETA EDERRA

Trastoak utzi ditugu hor nonbaiten eta hasi zait jakin-minoso hau aldamenetik adarra jotzen.

— Hik zer ikasi behar huen orain uda garai honetan? Izango huen bai beste zerbait!

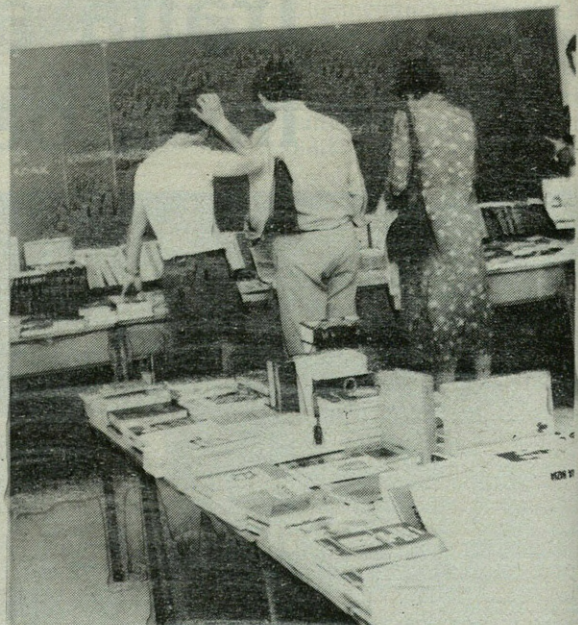
— Hizkuntzalaritzan matrikultatu ninduen, baina por libre ibili nauk alde batetik bestera, orain bertsolaritzan orain literaturan. Polita izan duk aurtan bertsolariena. Taldeka egiten ziaten. Amurizak apunte batzuk atera dizkik ba, bada hiru taldetan aritzen hinduen apunte horiek segituz igaz ikasle zirenak aurtan irakasle bihurturik. Amurizak koordinatu egiten zian guztia.

— Bale hi! Utzi txorakeriak eta benga asuntora, ba al zegoean asuntorik!

— Nik zer nahi duk esatea, goizero beti ibiltzen zirean kriston betazuloekin.

— Bai, bai eta hi zer?

— Dena ezin kontatuko diat ba! Dena dela giro polita zegoen, beste urte batzutan baino lasaiagoa nere iritzirako. Han ikusi behar huen Luisito Bandres txistua jotzen, edo beste urteroko potxolo hura kitarraz kantu zaharrak gogo-

ra ekartzen.

— Orduan zer, koloniatan bezala?, sutondoan jarri eta denak kantari?

— Bueno, horrela baldin ba dakusak... Hi baina izan duk gauza ederrik benetan. Maite Idirin etorri huen kitarra batetaz lagundurik. Ikaragarri ona kitarra. Gauza klasikoak jo zizkian eta liluragarria huen, manitas bat, kitarraren posibilitate guztiak erabiltzen zizkian. Maite ez zitzaidaan hainbeste gustatu, asko landu dik ahotsa eta asko ikasi dik baina ba dik oraindik non ikasi.

— Benga, benga hiri ez zaiala Maite gustatzen...

JENDE BERRI ASKO

Lagun honek arnasa hartzeko betarik ere ez dit uzten. Kamareroari beste erronda bat atera dezan eskatu dio. Txikitoz txikito harrapatzen dira handitxoanak.

— Ze jende klase joan duk haruntza, seguru neska eder galanki ba zela!

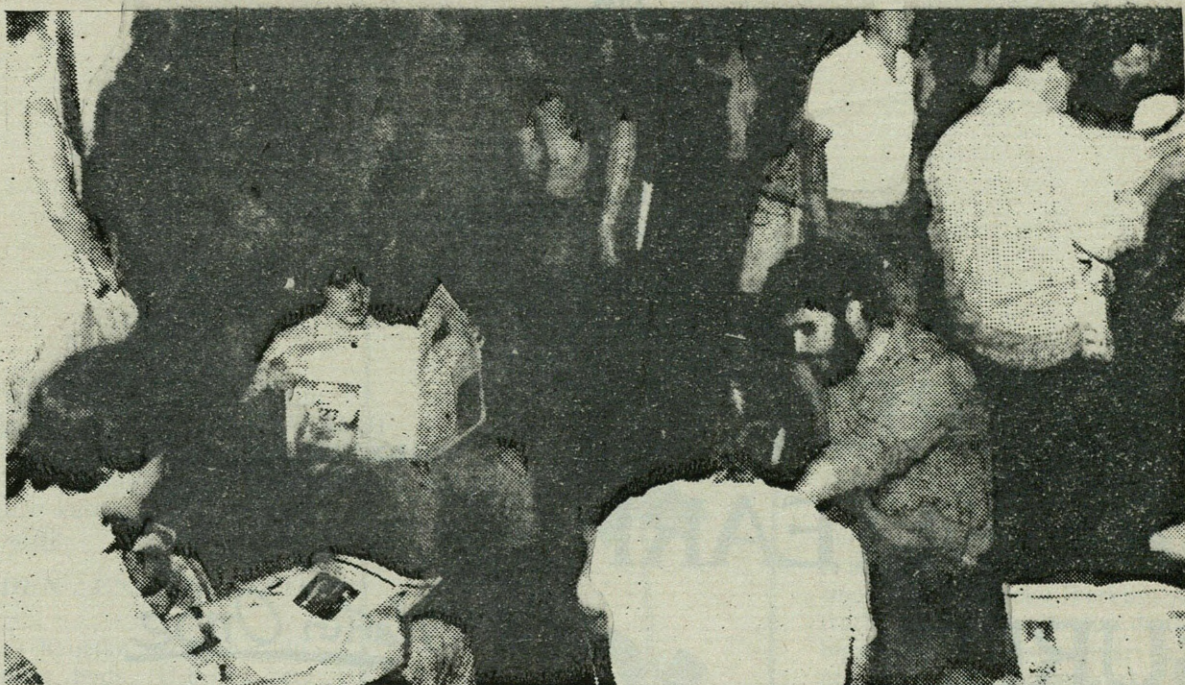
— Ederrak eta ez hain ederrak. Gauza bat segurua duk emakumezkoak gutxiago zirean gizonezkoak baino. Ez oso nabarmenki baina gutxixeago.

— Orain esango didak nobio bila joandako neska zaharrak zirela. Joan hadi pikutara!

— Neska zaharrak ez, hogeitamar urte artekoak ginduan gehiengo. Ezkondutakoak gutxi halere. Ba zegoean han San Antonioren erretratze modukorik!

— Betiko jendea izango huen ba?

— Beti betikoak batzu, ba dakik bronka guztitan agertzen direnak. Norbaitek erdia edo ba ote ziren esaten zian. Nik ez diat uste. Jende berri asko ikusi nian. Lehengo urtean ikusigabeko aurpegi berri dexente zebilean. Ba zirudik multzo jakin bat finkatu eta estabilizatu dela eta urtero aldatuzko beste multzo flotante bat edo dagoela.

IKASTEN DA U.E.U.n

Ez da erraza aldameneko hau arrazoian sartzea, Santo Tomas baino sinisgogorra dugu benetan. Denbora guztian bide bakarretik botatzen dizkit tiroak. Ba dirudi ez zaiola batere inporta han ikasi edo lantzen dena. Halako batean:

– Eta asko ikasi al duk Udako Unibertsitate horretan? Besterik egin ez baduk ere zerbait ikasiko huen behintzat ezta?

– Ikasiko ez nian ba! Aze galdera. Tontoak ez gaituk jaio eta ikasi beharko.

– Hik bai. Hi ba zekiagu nolako piztia haizen, baina jendeak zer...

– 400en artean denetik izango huen baina nahi zianak bazian aukerarik! Gehienak unibertsitarioak zirean, ikasi ez zekiat ezer ikasten duten baina hantxe ibiltzen zirean beren karpetekin gora eta behera. Zenbait alorretan flojo xamar ibili direla entzun diat. Bertsolaritzan eta hizkuntzalaritzan gustora huen jendea. Nik behintzat ikasi diat. Literaturan ere ondo izan direla kontatu zidatek. Zientziatzkoek egin ditek lan batezere, horien ordutegia begiratzan huen eta bete bete agertzen huen beti. Eskursioak, laborategiak, klase teoriko eta praktikoak...

INFORMATIKA, IRTEERAK; ETABAR

Ez zait asetzen aldamenekoa, ez hitzez ez edariz. Espuela bakarrik agindu diot ze bestela ez nahiz sekula santan etxera helduko, eta balantzaka baldin bada are eta gutxiago.

– Zer gehiago egon duk horrela aipatzeko modukoa?

– Gauza berri bezala teknika saila...

– Profesionalekoentzat ezta? Nonbaiten letu diat zerbait horretaz. Ez, aparte.

– Ekonomi sailekoak jardun dituk ordenadoreekin lanean. 4 ordenadore zizkiaten pantaila eta guzti. Han ibili dituk horiek manejatzen ikasten. Informatika edo deitzen ziotek horri.

– Zer gehiago? (pelma samar jartzen ari zait, holako batean etxera joan behar dudala esan eta aldegingo diot aldamenetik).

– Irteera bat ere antolatu huen, Pagolara, Zuberoara. Pastoral berria antzeztu ziaten han lehengo igandean, Petete Basabürü izenekoa.

– Pastoral ondo?

– Bai, baina ba dakik zer diren pastoralak, azkenerako aspertu egin ginduen batzuk.

– Jende asko al huen pastoralean?

– Hiru milatik gora seguru.

DATORREN URTEAN BERRIZ U.E.U.ra

– Zer esaten didak bada, pena merezi dik U.E.U.ra joateak?

– Noski baietz. Hik ikusi beharko duk non matrikulatu. Ez duk orde aukera faltarik izango. Dagoeneko hasiak dituk datorrengoa prestatzen. Suerte piskatekin bidean aterako haiz gainera.

– Zeer?

– Bidean bai, dena grabatzen aritu dituk hango pare bat.

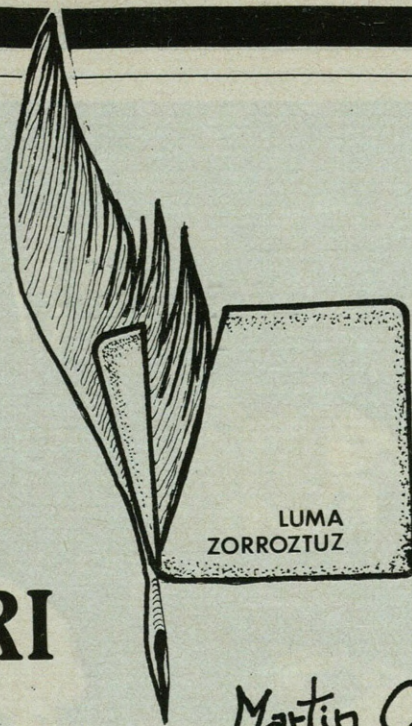
– Hi eta zer aditu diat diputazioko diputatu bat mahai-inguru batetara agertu zela eta...

– Glotodidaktikakoek antolatu ziaten hori, A.E.K., U.Z.E.I., U.E.U., ARGIA, ANAITASUNA, EGIN eta betikoak haseran. Gero Joxe M. Odriozola agertu huen eta akabo. LAIA bere partidua eta bere funtzionario kondizio pertsonala justifikatu besterik ez zian egin. Miloietaz hitzein batere autokritikarik egin gabe. Ez huen ez oso ondo atera handik. Segituan ikusi zitzaion zein zen bere jokoa.

Bueno hi, nik etxera joan behar diat. Trasto hauek utzi eta ea dutxatzen naizen, bero handia egiten zian Iruñean.

Joxe MOLLARRI

U.E.U.REN KALITATEARI BURUZ

Martin Orbe

U.E.U.REN KALITATEARI BURUZ

Euskal Kulturgintzan burututako zenbait iniziatiba aztertzean nahiz plangintzaren bat edo eskakizunen bat planteatzean, maiz plazaratzen da kalitatearen kontua eta, erregular-ki, erdarazkoei buruz ez bezalako zor-oztasunez.

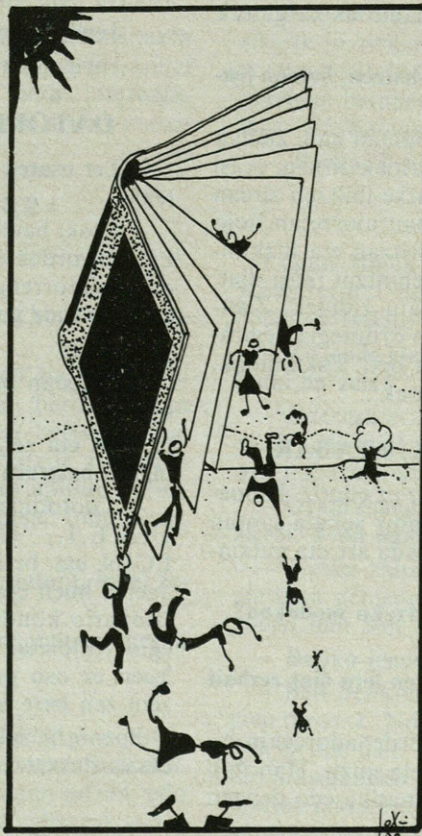
Esan beharra dago, geroz eta exigenteagoak izan behar dugula kalitatea neurtzean, ditugun mugatasunez konszienteak izanez, noski.

Eta besterik gabe, kalitatea hobetzeko U.E.U.n aurkitzen ditugun oztopoak, gaingiroki baino ez bada ere, aztertu nahi nituzke. Egiten ditugun ahaleginak ere, aipatu gutxienez egin beharko ditugu.

Hasteko, ez dut uste zozokeria bat esatea denik nekez lor daitekeela kalitaterik kantitaterik gabe. Horrela, bada, U.E.U.ren historia laburra da —hamar urte— eta batz besteko partaideen kopurua 346 ikasle irakasleena urteko. Hor dugu, beraz, lehen mugatasuna.

ERDARAREKIKO PARAMETROAK

Kalitatea exijitzean, ezinbestekoa iruditzen zait zein abiapuntutan eta egoeratan gauden kontutan hartzea.

Euskal kulturaren egoera pirrikoa ezagutuz, erabat injustoa deritzat erdararekiko parametro berdinez euskarazko eginkizunak neurtzea eta are injustoago oraindik orain gure herrian erdal saioak bultzatu eta indartzeko mobilizatzen diren errekurso humano eta ekonomikoen heren bat, proportzionalki hartuz ere, euskarazkoentzat destinatzen denean. Miserian dagoena primatzen baldin ez bada, nekez erredimitu ahal izango da.

Goi mailako lorpenak ohore guztiekin pasatzen dira historiara, baina ez dezagun ahantz horra iritsi arte zenbat erdipurdiko burutu behar diren aurretik. Zerbait egiteko gogoia eta garantia minimoak eskaintzen dituenari pausu balderretatik hasteko aukerak eman behar zaizkio. Apustu hau geure gain hartu nahi baldin ez badugu, eta arrisku amaigabeko lamentazioetan jarraituko dugu.

U.E.U.ren kalitatea zalantzan jartzen dutenek, eta eskubide osoa dute horretarako, kalitatea dutelako egingo dute, nik uste. Beste baten, eta ez dakit zenbatgarrena den, gonbidatzen ditut nik U.E.U.ra etor zaitezten eta horrela kolaboratuko dute kalitatea jasotzen. Hurbildu ezin bada edo nahi ez badute, eta horreta-

rako ere eskubide osoa dute, lagun diezagutela eskatuko nieke U.E.U.k bere kalitatea hobe dezan guztion onerako, bataren onak ez baitio bes-teenari, gure kasuan, ezer kentzen, gehitzen baizik.

EUSKALDUN UNIBERTSITATE BIDEAN

Baldintza hauetan bizi behar du, biziko baldin bada, U.E.U.k, eta hauexetatik eta ez beste inondik interpretatu beharko dira U.E.U.ren ahaleginak, beste edonork bezain premiazko ikusten dugun kalitatea hobetzeko.

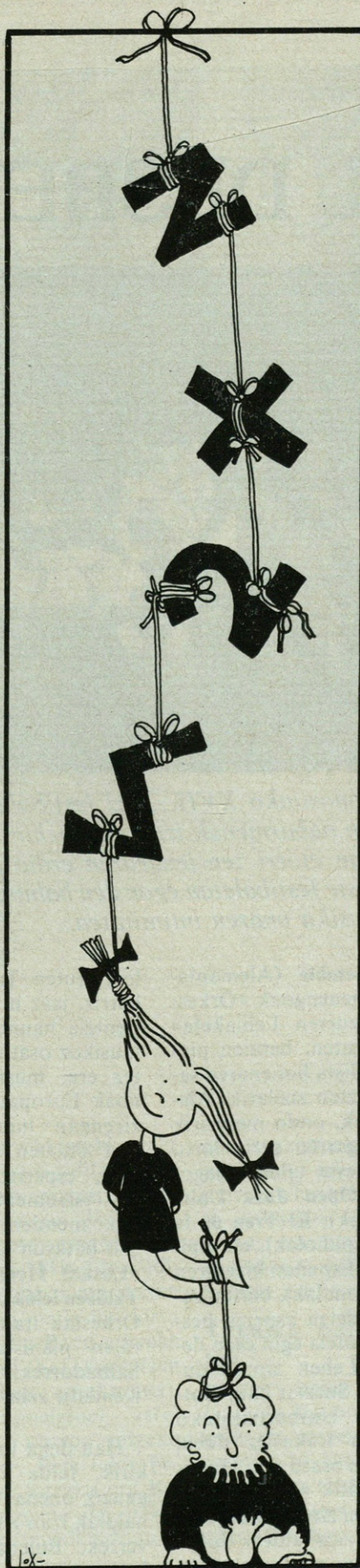
Honela, bada, U.E.U.ren edo an-terako zerbaiten iraupena eta antze-rako beste zenbait erakunde eta ini-ziatibaren iraupena ezinbestekoa iru-ditzen zait inoiz euskal=euskaldun gizarte baten eragileetako bat izan beharko lukeen euskal=euskaldun Unibertsitatea lortzeko, ditugun Uni-bertsitateek daramaten erritmoa az-kartzeko guztiak eta gehiago beharko baitira.

Kalitatea neurtzeko erizpide obje-tiboak behar dira eta zenbat eta obje-tiboagoak hobe. Horrela, bada, ez naiz ni egokiena, parte interesatuegi bezala joka bait nezake, ea kalitatea jaitsi, mantendu edo hobetu egin den juzgatzeko. U.E.U.tik igaro diren hiru mila eta laurehun ikasle eta ira-kasleren eritzia kontutan hartzekoa izango litzateke. Kalitatezko botoa haintzakotzak hartuz, noski. Autok-ritikak ez gintuzke bildurtu behar.

TITULU AKADEMIKOAK

Ba da, bestalde, gaizki ala ongi hartuta dagoen auzitan sartu gabe, gure gizartean objetibotzat hartua den erizpide bat. Titulu akademikoez ari naiz.

Erizpide honen arabera, hamaika ktore izan ditugu aurtengo irakas-legoaren artean. Hamaikotatik, de-nak behin baino gehiagotan

U.E.U.n arituak, bat, Euskal Herri-ko Unibertsitateko Katedratiko nu-merarioa da, bizpahiru U.E.U.n ha-sieratik etengabe jarraitu dutenak, hi-ruk behintzat Euskal Herriko Uni-bertsitatean, euskaraz, irakurri dituz-te beren Tesiak kalifikapen gorena ja-soaz, batek Pariseko Ikerkuntza Zen-tru batetan lan kontratua dauka eta bigarren Tesia prestatzen ari da, lehe-nengoa Parisen bertan aurkeztu bai-tzuen, eta azkenengo bat Pariseko beste Ikerkuntza Zentru batetara joango da datorren kurtsoan.

Lizentziatuei dagokienez, berroge-tahamabost izan dira. Hauetatik zen-baitek Doktoradutza lanak hasiak edo oso aurreratuak dituzte eta beste batzuek euskaraz burutu zituzten Li-zentziatur Tesiak.

Ikaslegoari dagokionez, doktore bat eta laurohogeitahamahiru lizen-tziatu kontabilizatu ditugu.

Honatx, bada, kalitateari buruzko nire ikuspegia. Ez da baikorra; errea-lista, agian, eta gogoz hartzekotan es-perantzagarri izan daitekeelakoan nago.

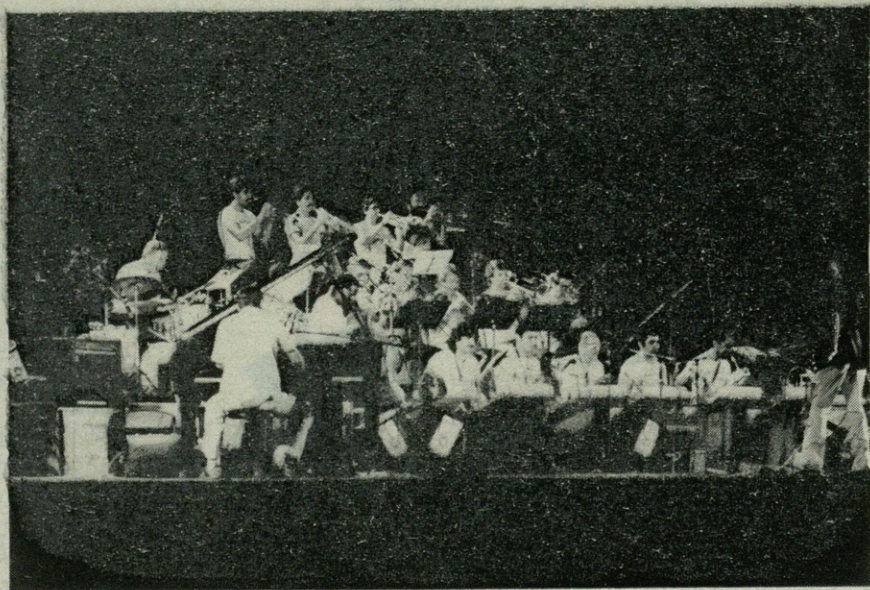
Falta zaiguna, eta asko da, euskal kulturaren aldeko aukera tinkoz lor-tu beharko dugu.

Oharra: Jakin berri dugu, egunka-rien bidez, Euskal Herriko Uniberti-sitateak (Universidad del País Vasco) «I. Udako Ikastaroak Donostian» (I Cursos de verano en Donostia) anto-latu dituela zenbait gairi buruz. Hau honela delarik, hiru galdera datozkit burura: lehena, zenbateko presupos-tua izanen dute Ikastaro hauek?; bi-garrena, zenbat euskara erabiliko da?; hirugarrena, zenbat ikaslek har-tuko du parte ikastaro hauetan?

Gure aldetik adierazi nahi dugu UEU-n, aurtén, 400 irakasle-ikasle ditugula, 8 milioitako presupostua (goitik jarria) dugula, eta Ikastaro guztiak euskaraz direla.

Martin ORBE

FESTIBAL DESBERDIN BAT

Donostiako XVII. Jazz festibalak, hiru berezitasun nabarmenak izan ditu behintzat: joan den urtean etorri zen jendearen erdia etorri da aurten, beste festibaletan egon den baino sonido hobe, eta musika onaren intimitatea.

Lehenengo berezitasuna, antolatzaileentzat benetako jipoi bat izan da, festibal honek 7.000.000 pesetatako diru galtzea eduki bait du, sonidoari dagokionez, hobetu da (eta oraindik gehiago hobetu behar da) nahiz eta belodromoaren akustikak lan hau ez erreztu, eta hirugarren berezitasunak, aurten Jazz festibala, beste edizioetakoak baino desberdinagoa bihurtu da, honekin ez dugu esan nahi beste edizioak baino hobeagoa edo txarragoa izan denik, baizik eta desberdina.

«Amateur»-ak eta kalea

«Amateur»-en lehiaketan, kalitate handia zuten bi talde azaldu ziren: Olle Bäver» (Sueziarra) eta BK

Art Ensemble (Alemaniarra). Lehenengoak «Orkestra amateurren Lehiaketa» irabazi zuten, beraien pianistak solista honenaren saria irabazten zuelarik. Alemaniarrak, ondo merezirik zuten bigarren saria lortu zuten. Beste taldeei dagokienez, Open Jazz Unite (frantsesak), El Tren de la Costa (españolak), eta Spirit of 76 (Españan bizi diren internazionalak), bertan zegoen jendetza aspertu besterik ez zutela egin esan dezakegu. Lehen aipatu dugun talde Sueziar hau, Gøttenburg Unibertsitateko musikako irakaslez duela urte batzuek osatu zen. Hasiera hasieratik «hard-bop»-a jotzen hasi ziren eta bereala Sueziako jazz taldeek duten zirkuitoan parte hartzea

lortu zuten. Talde Alemana berriz, jazz munduan esperientzia handia duten lau musikoz osaturik dago, batez ere, musikari amerikanoak Europatik zehar ibili zirenean hauek lagundu bait zituzten. Berauen musika, esperientziari esker, eta instrumentoan teknika- ren menderatzeari esker, oso batasun ahundikoa da. «Euska! Herriko Amateur Taldeen lehiaketa», Kursaal Orkestak irabazi zuen, beraien pianista den Iñaki Salbadorrek, solista onena izendatu zelarik.

Hau dena kontutan edukirik, talde «amateur»-en gauzik onena, kaleko emanaldiak izan ziren. Olle Bäverrek, Bulebarreko kioskoan egin zuen emanaldia,

dotoretasun, eta edertasun goxo. bat besterik ez zen izan. BK Art Ensemble taldeak Konstituzio Enparantzan egin zuen emanaldiak, harriek beraien espazioa eman zien... Betikoa sobran zegoen, kasu honetan municipalak ziren gizaki unformatutak. Kalea izan betidanik era honetako musikarentzat lekuri onena, eta normala da, Jazz-a asfaltoan sortu bait da.

Berezko Kultura

Profesionalen saioa, kolo- rezko taldea den The Modern Jazz Quartet-ek hasiera eman zuen, talde hau, John Lewis (pianista), Milt Jackson (bibrafonoa), Percy Heat (kontrabajoa), eta Connie Kay (bateria)-ek osatzen dute. Talde hau

jendeari asko gustatu zaio, batez ere, bere dotoretasuna, kontentzio, eta gusto onarengatik, «Kamara» izenez klasifikatu dezakegun musika forma praktikatzen dute. Musika «kultoa» eta «dignoa» egiteko, beraien herentzia kulturala baztertu duen beltzen talde bat da. Hau da, Jazzari bere berotasuna eta espresabide osoa ematen dion elementoak ez dituzte, musikoak erabiltzen duten «cool» (otza) teknika, akademizismoa otza bait da.

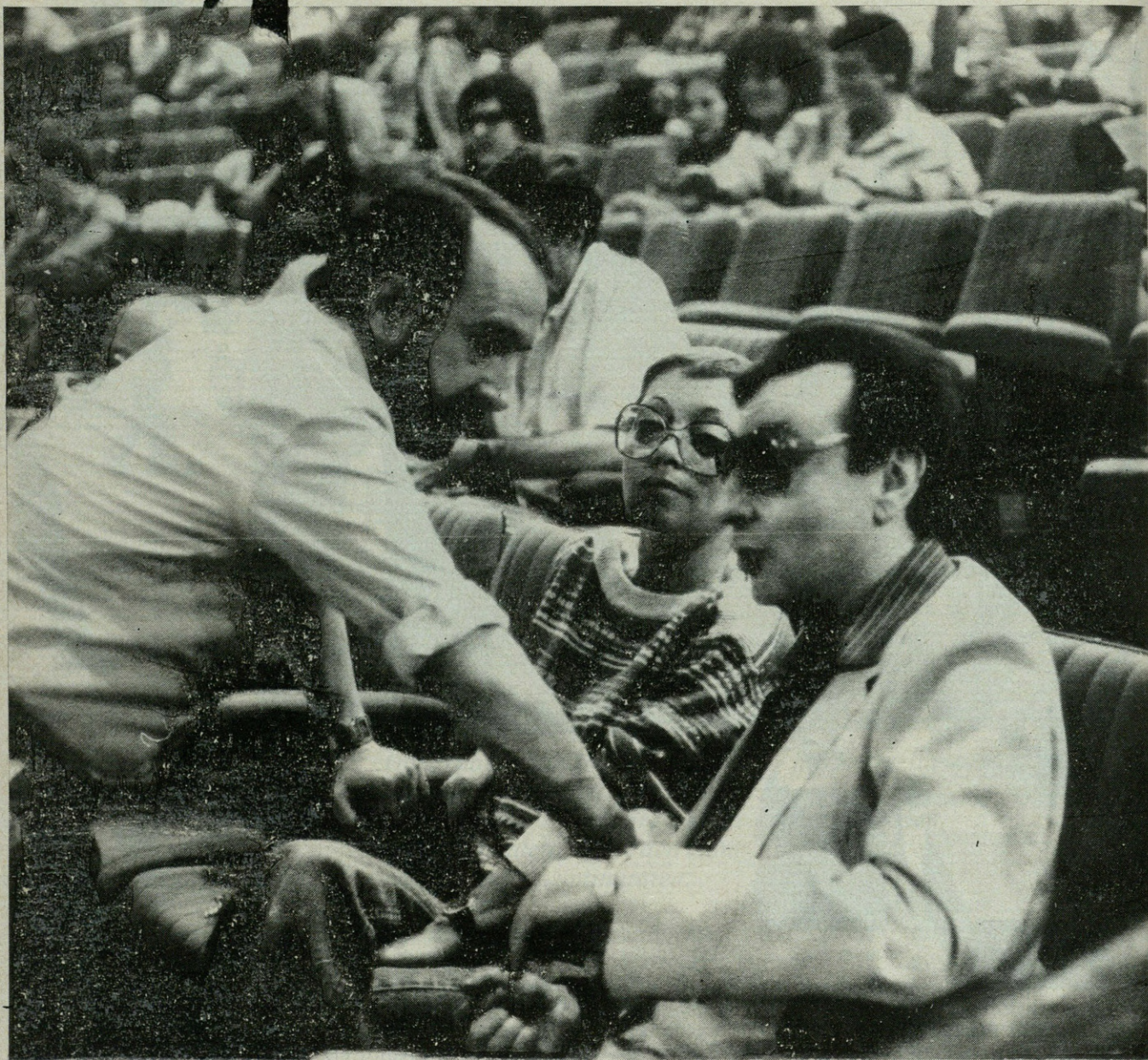
Toshiko Akiyoshi, jazz munduan aurki ditzakegun berezitasun arrigarri horietako bat dugu, Japonetik etorria, eta emakumea, Ellington, Mingus, edo Evans amerikar musikaren artean, goi maila bat lortu du, bere Big Band aurrean (Big Band bat zuzentzen duen lehen emakumea), bere konposizioei, arregloi, eta pianoa jotzeko erari esker. Bere talde barruan bere jotzeko era Basiaren antzekoa da, baka-rrik jotako musikaldi motz

eta espaziatuak. Bere konposizioen sekretoak, Bop, musika klasiko eta elemento orientalen fusio onean datza, eta bere akatsarik haundiena, bere soloentzat espazio aski ez uztea.

Teknika baten kalitatea

Ezer baino lehenago, Jazzaren afizionatu bat besterik ez naizela esan, eta ondoren bi, berez ezagunak diren, Jazz taldeak aurkeztu: **The Crusaders** eta **Marsalis Brothers**. Lehenen-

goek zera diote: «**The Crusaders**-ak hiru dira, **Joe Sample** (tekladoa), **Wilton Felder** saxoak), eta **Nesbert «Stix» Hooper** (bateria). Hiru hauek sortu zuten eta oraindik bizirik mantentzen dute «**funky-jazz-rock**» talde hau, egian egungo onenen artean kontsideraturik dagoen taldea, batez ere musikoen aldetik, bere partaideak duten kalitatea, 200 urrezko diskotan egon direnak demostratzen du. Bigarrenen buruz zera diote: «**Marsalis** anaiei buruz hi-

tzegitea, eta batez ere, Wynton Marsalisi buruz hitzegitea Jazzaren geroari buruz hitzegitea da». «Wynton Marsalis susmatzen den figura hoeitako bat da, onartutako genio bat, eta Jazz eskolak alperrikan galtzen utziko ez duena». Hauek Belodromoan, ikusi eta entzun ondoren, hau da neure iritzia: musika baten kondizionanteak, neurria eta zentzua, ez dira esplizitoki eman nahi zaien esan nahiean aurkitzen, kontenidoetan baizik, musika ho-

nek dituen baloreak, eta barne estrukturak implizitoki erreibindikatzen dituen neurrian baizik. Beste era batetara esanda, bi talde hauen musika Jazzaren antza gutxiena duena da. Hau alde batetara utziz, entzuteko atsegingarria.

Imaginazioa eta tradizioa

Bi kontzeptu hauek oso bikain diren bi pianisten eskuetatik etorri zitzaigun: **Randy Weston** eta **Tete Montoliu**. Randyk anakro-

nikoki benetan ederra izan zen kontzertu bat eskeini zigun. Nota diskordanteen bilakaera etengabe bat izan zen. Belodromoan, bere irudimena, bere kultura (Randy Weston kultura afrikanoa ondo ezagutzen duen bat da), bere eskuak, musika eta gu entzuleok ginen.

Donostiako XVII. Festivalak, edizio honetan, Tete Montoliu pianistari omenaldi bat egitea erabaki zuen. Beraren aktuazioa komentatzea ez zait ongi

iruditzen, halaz ere, zera esango nuke, bertan aurkitzen zirenontzat Tete Montoliuren omenaldia opari bat izan zen. Azken finean, Jazz Festibal honen gauzarik onena.

Eta zer esan festibalari buruz? Hasieran esaten genuena, jende gutxiago etorri delako, eta entzun den musikaren ondorioz, Zertamen intimista bat izan dela. Hori da, festibal desberdin bat besterik ez.

Koldo San Julian

LA MORT EN DIRECT

etorkizuna gaur eta hemen?

Xabier E.

Arestian Xabier Portugalek egindako artikulua batetan zera zioen, zinema hiletaz jantzia genuela eta hitz hauek ere agertzen ziren artikuluan: «Lehengo kasoan, gure bihotza ikuttu duen Romy Schneider-en heriotza izan da». Nik honako hau erantsiko nioke: areago ikusi dudana bere azken pelikulan hiltzen ikusi ondoren.

Bai, *La mort en direct* filman, Romyren heriotzaren lekuko gara geu... eta beste herritar guztiak ere; horixe bait da pelikula honen sipnosia; hiltzera dihoan emakume baten heriotza. Helburu hori lortzeko gizon baten begietan bi kamara jarriko dituzte eta honela, nahiz eta Katherinek —Romyk— ez nahi, bere he-

FITXA TEKNIKOA:

Zuzendaria: Bertrand Tavernier

Gidoigileak: Bertrand Tavernier eta David Rayfiel

Argazkia: Pierre-William Glenn

Aktoreak: Katherine: Romy Schneider

Roddy: Harvey Keitel

riotza ikusiko dute telebistan. Hauxe litzateke tekniko edo ta telebistako ejekutiboen nahia; baina maitasuna dela eta, beteko ez den nahia suertatzen da.

Diotenez zientzia fikziozko filma dugu hau, baina Tavernier-en ustez, pelikulako zuzendariren ustez, etorkizun hau hementxe, berehala izanen dugu (hots, E.B.-tan «Lifeline» deritzan telebistak kirurgi-operazioak grabatzen ditu, eta beste aldetik, kamarak begietan jartzea, itsuen arazoa konpontzeko estudiatzen ari da zenbait ikertzaile). Tavernierren guraria, nahia, etorkizuneko historia, lehen antzinakoa egin duen bezala, kontatzea litzateke, sentiberatasunik eza duen gizarte batetan, erabat aspertuta, eta tekniko ta ejekutiboek maneiatzen duten gizartean.

Nolabait esateko, pesimismo errealista aurkitzen dugu, bizitzaren zentzu falta izugarria azken finean, eta horrek eramanen du Katherine heriotzara, bere burua hiltzera gaixorik ez zegoela jakiterakoan; eta pesimismo honekin batera indarkeria ugari eta gainera pertsonak beren

intimitatean, beren barrukotasunean bortxatuko dituen indarkeria agertzen zaigu.

Pelikula hau Europako zinemaren intelgentzia eta Amerikako teknika erabiliz egina dago. Teknika aldetik aipagarriena zera da, hasierako eszenetan Roddyren begiak kamarak bilakatzea, hau da, berak ikusten duena geuk ikustea. Eta kamaragizon honek zinegilearen antza handia du, gizartea den bezala kale-ratzen bait dute biek —batak nahi du eta besteak ordea, erdiesten du—. Eta gai hau, kamaragizonarena izan zen zuzendariari gehien bat interesatu zitzaiona, zeren eta pelikula honen gidoia liburu batetan «The Continuous Katherine Mortenhoe» oinarriturik dago; Tavernierrek irakurri zuen, eta horren ondorio dugu *la mort en direct*.

Niri asko gustatu zitzaidan pelikula hau, eta pena handia eman zidan alde batetik Romy Schneiderren heriotzagatik, eta beste aldetik gizakiaren ahulezia teknika aurrean, edo teknikaren boterea gizakia bortxatzeko, gure barrukotasuna galtzeko. □

«ESTETIKA GUSTO BURGESAREN HISTORIA DA»

MALLUKI

Ohituta gaude eta a priori onartzen dugu artista baten lana galerian eskeinitako kuadroak izan behar dutela. Nahiz eta korriente batekoa edo beste-koa izan, edo ikerketa kreatiboan aurrerakoi edo atzerakoi, funtsekoena ia beti izan da hori soportea baten gainean egitea kontzeptuak gorputz emateko orduan.

Oraingo honetan «kuadroak» alperrikakoak direla pentsatzen duen artista baten berri ematen saiatuko naiz. Hau Jose Ramon Morkilas duzue, Bilbo mailan eta Euskadin ere artista polemiko bat.

Esaldi borobil batetan dioskunez: «ez dut artailuetan sinisten». Kirtenaren puntan hile batzu daukan tresnaz pintatzen diren oihalaren balioa zalantzan ipintzen du. Sistemak ipini dion maskarak eta mitifikazioak kendurik ohituta gauden eskemak apurtzen dizkigu, artegintzara haize kezkatu eta berri bat ekarri giro atzeratu honetara. Berarentzat arteak ekintza

bat inplikatu behar du. Aktibitate estetikoak eraginkorra izan behar du politikoko mailan zentzu zabalean hartuta eta bere balioak neurri horretan egon behar u; gizonaren harremantzen bere eragina daukan neurrian.

Ekainaren bigarren hamabostaldian Bilboko Windsor galerian ireki zuen irailan egingo duen aurkezpen bat. Inauguraziora joan nintzenerako banekien ez zela izango erakusketa konbentzionaletan egiten diren modukoak. Honela izan zen:

Aretoa estaltzen zuen teloa kendu bezain laister eszena hau gertatu zitzaigun:

menditik ekarritako belarrez galeri zelaia estalirik. Honen gainean, mantal eta guzti, artoa jaten ari ziren Morkillas bera, Txupi (Bellas Artesko irakaslea eta artista), Klaudio Nadie (antzerkiko aktore bat) eta beste laugarren bat. Albo-ko telebista batetan Mundialak ikusiz eta bi irratia ere martxan itzalezko zarata egiten zutelarik. Arto ezur-rrak belardira botatzen zituzten. Ikusleei kasorik egin gabe ez eta parte hartzen utzi ere. Beraiek mendian balira bezala noski.

Galeriako hormetan, ohizko artailuen orde-za, mota askotariko belarrak plastikozko poltsetan horman grapaz josirik.

Montaia honek 1863-an Manet-ek egindako «gosi-ria belardian» errepre-ntatzen du. Konkre- tuagoa hitzeginda, haren deskodifikazio bat zen: alderdi bate- tik kontestutik ateratzeak eta bestetik orduko balo-reak nabarmendu, matxi- moa esatebaetarako.

Nire iritziz komenta- rioak sobratzen dira artista honen bitalitatea ta gazte- tasuna adierazteko usain zaharreko giro batetan. Begi bistan dago ez dela erresignatzen, askok egiten dugun bezala, dagoen ego- era onartzera eta ez duela as- kotan esaten entzuten den zera: «zer egingo duzu, ba?». Baina honetarako ezinbestekoa zaio daukan jakintza eta artearen teo- rian ezezik Euskadirekiko artean ere bai.

Windsoren egindako era- kusketa hau irailean izango

den beste baten aurkezpena dugu. Eta erakusketa ho- rretan Argalario mendian 7 urtetan egin zituen lanak presentatuko ditu. Baina noski, lan horiek basoan bertan eginak direnez, ezin dira galeriara eram- an. Be- raz dokumentazioa izango da (argazkiak, planoak, apunteak, eta abar...). Esan zidanez bere obra, «Eart Works» linean joango litza- tekela. «tendentzia honek ez du proposatzen «land Art»-ek egiten duena hau da pasaia, lurra transfor- matzea, azken batetan transformatzen badu ere».

Gizonaren eskuek mol- datu duten lurreko zati ho- rrek esan nahi politikoa eta «erligiosoa» hartzen du. Oteizak edo «Agureak» be- rak maitekiro deitzen dion bezala eraiki zuten teoria barruan kokatzen da. Espa- zio estetikoko horrek dimen- tsioaz aldatzean gure muga kontzeptualak aldatzen dira. «Ez da gauza berbera, 5 metrotako zanja edota 15 kilometrotakoa». «Begira nolako golpea litzatekeen jendearentzat plaza Elipti- kan aurkituko balu itzalez- ko hormigoiezko pieza bat».

Argalario mendian 1975-ean hasi zen. Ordura arte «minimalean» aritua zen. Barakaldoko udalak parke naturala antolatze- ko proiektua du Argalarioan. Bere esperientzi honek erakutsi dio arazo estetiko- a, arazo politikoa ere badela: Barakaldoko udalak nahiz eta jakin nola berak dara- mala eskuartean baso ho- rren lan estetiko- a ez dio be- hin ere deitu ezta berarekin

kontsultatu basoaren aspekto horretaz, proiektuan kontutan hartzeko. «Herrietan, poblazioetan, ikeragarritzko hutsunea dago boterearen aldetik estudio estetikoarekiko ekintzei dagokionez». Hitz batetan esanda ez du aspekto hau kontutan hartzen. Era berean Argalarion egindakotik bere inzidentzia soziala da gehien interesatzen zaiona.

«Artistak boterea analizatzea da egin beharko lukeena. Hondoan gizarteak ez du arterik behar baizik eta pailaso bat funtziona diezaion eta boterearen ideologia errekaratu eta justifikatzeko».

Kuadrotxoengan sinismena galdu du. Egongelako horman eskeintzen den artailuengan. «Hau ez da sistemak inposatu dituen pautak nolabait azpimarrazteko bestetarako. Hutsari diogun bildurra kentzeko tresna bat».

Hormako hutsak dakargun ikara era bat gainditzeko. Koadroaren formato barruan egon daitezkeen balore plastikoak eskas geratzen zaizkio. «Estetika burges gustoaren historia da». Hau desmitifikaturik, kristalezko urnatik aterarik, bizitzara traszenditu behar da, kontzentzia harturik eguneroko ekintzetan balore horiek aurki genitzakeela. Honentzat garrantzia bizitzari eman behar zaio. Artista pertsona da interesaz ena zaiguna eta artista izateko denok daukagu alalmena. Egutero hartzen dugun arnasa sentitzea goizetan jaikitzen garenean

eta indarra barruntatu monotonokeriaren uriolari kontra egiteko. Guk egiten ditugun ekintzetan asteko egun guztietan artistak izan behar dugu. Esate baterako jertse bat erosterakoan urdina ala horia aukeratzeak eta ez beste kolorerik edo kubata bat edateko orduan honek argiaren kontrastea dauzkan transparentzia gozoetan fijaszea. Adibide hauek oso sinpleak edo azalekoak dira baina nahiko ondo adierazten digute artista honen jokabidea.

Bide honetan ikus genezake aurrean eman dituen hitzaldi polemiko bitan. Bata Bilbon, Windsor galerian antolatutako ziren hitzaldietan, hizlari, artista pisudunak parte hartu zutelarik, Manteola eta Karrera esatebaterako eta besteak beste Gaisteizen.

Bilbokoan jendea hitzaldi bat entzutera joan zen eta aurkitu zen Leonardoren gorputzaren proportzio marrazkian Klaudio Nadie bilutsik bera errespetatzen eta italianozen mintza-

tzen zelarik. Honen saioa bukatu ondoren jendea ez zen bere lekutik mugitzen. Bere baitan egiten zituzten galderen erantzuna nahi zuten entzun Morkilaren ahotik. Baina hau ez zen gertatu, isilik geratu zen gauza batzu esan bazituen ere. Entzuleak nahiko kezkatu-rik irten ziren. «Jendea beren galderen erantzunak biltzera dator galerira eta erantzunak kalean aurkitu behar dira». Artearen beraren analisisa egiten du; berak dionez Duchamp-etik aurrera artearen mamian aldaketa dextente gertatu da.

Beste hitzaldia Gasteizen izan zen. Han Oteizaren «Quos que Tanden» irakurtzen ari zen. 7-etan hasi zen «hitzaldia» eta entzule guztiek anka egin eta gero ere irakurtzen jarraitu zuen. Azkenean poliziari deitu zioten lokaletik hizlaria ateratzeko. «Kultura 7-tatik, 9-etara da; gauza erreakzionarioa da». Esaldi honek ez du komentariarik behar, ohartzeko Morkilaren erradikaltasuna.

Berarentzat obra baino artista garrantzitsuagoa dela ikusiz, honen posizionamendu bat eskatzen du aktiboki eta inzidentzia batekin jokatzeko gizartearen aurrean balore batzu kritikatzeko orduan.

Euskadiko egoeraren nota batzuk eman zizkidan esanez ez dagoela merezi duen intelektualik «Agurearen» salbuespenaz. Eta baita ere nukleo garrantzitsuen arte munduan Iruñean eta batez ere Bilbon daudela gaur egun.

teatr EROAK...

SEBASTOPOLEKO BARATZAN 11 TITIRITERO DANTZAN

Mikel ANTZAK

Gaur ere beste antzerki talde berri bat dakargu Teatreroen orrialde hauetara; ez da azken orduko taldea, baina orain hasi da fruituak ematen, esan daiteke lau hilabetetik hona egin dutela lan, eta nola gainera! Beraien lehen obra ikusi genuen eta gustatu zitzaigun (aipamena ARGIA 937.ean). Aipagarri da, azkenaldi honetan agertzen ari diren taldeak arruntak ez diren bidetatik sortzen direla; titiritero hauekin ere berdina gertatzen da. Izen bikain batekin kaleratu dira SEBASTOPOLEKO TITIRITEROAK, eta handik etorri ote ziren edo, antzerkiaz eta azken finean bizitzaz hitzegiteko bizikletaz Zorroagako Fakultateraino hurbildu ginen (eguzkia, izerditan, e.a.), baratza alboan aurkitu genituen eta handik Atotxara, taldearen txokoetariko batetan mintzatu ginen taldeko hiru-kin, Antton, Jabilo eta Inmarekin, beste guztien izpiritua hortik zebilen ere.

Taldeak, hasteko, historia edo leienda berezia dauka; kontatu digute Asturias aldean ibili zirenean hiru talde edo zirela bakoitza izen batekin, bat adibidez «O filho da puta» zen. Talde hauek bildu eta bakar bat osatzea erabaki zuten, eta taldeari izena jartzeko ordua iritsi zen, «giñola egiten

ari ginen, eta izen bat behar genuen, orduan pentsatu genuen Titiriteroak ginela, hitz honek «i» asko dauzka, ahoa itxi egin behar da esaterakoan, Sebastopolekin berriz alderantziz, ahoa bete egiten du, orduan ba, SEBASTOPOLEKO TITIRITEROAK, eta polita da, ez da?» Bai.

TITIRITEROETAKO hiru, Antton, Jabilo eta Inma.

Zorroagako Tailerrak

Iazko ikasturtean, Zorroagan nahiko istilu ibili zen, agian ez aurtengoan baino gutxiago, baina iaz, beraiek diotenez indar gehiago zegoen. Horrela jende multzo bat elkartu eta udaran lan egiten jarraitzea erabaki zuten, antzerkiaren

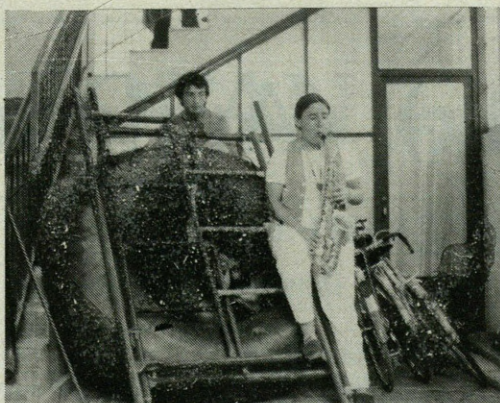
inguruan. Udara pasata gauzak aldatzen dira, «tailerrek hartu zuten protagonismoa, tailerretan sartu ginen TITIRITEROAK, gogor lan eginez, interes handia daukagu tailerrak aurrera atera daitezen. Gainera orduko Titiriteroen artean ez zegoen oso argi antzerkiarena, haietatik oraingo

taldean bi besterik ez gauden» dio Anttonek. Tailerra, oraingo Titiriteroentzat ere, ardura handikoa da. Kontatzen digute haseran ilusio handia zegoela eta jendeak gogoz parte hartu zuela, dirua ea noiz etortzen zen «zirikatzen» eta bitartean lokalak egokitzen, «eskonbru pila atera genuen, baina gero jendea erre egin da piska bat, dirua ez zelako iristen, azterketak eta abar». Momentu horretan da, tailerren giroa behe-rantz doanean, orain lau bat ilabete, SEBASTOPOLEKO TITIRITEROAK nolabait berpizten direnean.

Bi Espektakulu eta Baratzatza

«Lau ilabetetik hona bi espektakulu montatu ditugu eta hamabost aktuzio egin, furgoneta erosi. Proiektioa egunetik egunera aldatzen dugu bakoitzak». Kontuan hartu behar da hamaika direla taldean, bakoitza bere asmo eta ideiekin; ondorioz, eztabaidak maiz gertatzen dira elkarrekin igarotzen dituzten orduetan zehar, ez direla gutxi. Batek honela dio, «Antzerkia, badakizu zer den, ez da? Dena rolo pertsonala». Eta horrela, elkarrekin bizitzearen ideia dago, baserri batera joan edo, proiektu guztiak eztabaidatuak dira eta aldatuz doaz. Argi daukatena da antzerkiaren profesionaltasunaren kontzeptzioa, «Antzerkia nahi dugu egin, baina gauza pila bat ikasi ere, antzerkia egitean euskara ikasten dugu, musika instrumentuak ikasten ditugu». Antzerkia egitea, guztiak egin nahi dute, «txartetik hasi eta goraino, bueno, furgoneta ezin dugu egin

eta behar dugu, baina zentzu horretan doa baratzarena, oso baratz polita lantzen dugu». Hiria daukate begien aurrean, nahiz eta baserri batetan bizi nahi izan, hirian sartu nahi dituzte in-dar guztiak.

«Ez dago zer egiterik, ekin...»

TITIRITEROetan dabilen jendea mogidakoa dela esan daiteke, beraiek diotenez «pelikula guztitan sarturik gabiltza». Denon artean, antzerkia zer izan zitekeen hitzegin ondoren, antzerkia irtenbide bezala ikusi zuten. «Ez dago zer egiterik, agian antzerkian bai; antzerkian ez lorez bete, ez, farre edo gerra, horrelako zerbait». Katxondeoz Karlosek esaten duena aipatzen dute, «Orain berriak garenez alternati-boak izan behar dugu, gero mundu guztiak ezagutzen gaituenean, profesionalak izatea beste erremediorik ez dugu izango». Taldeko beste jende bat eszeptikoagoa da eta egiten duten antzerkiarekin ez dagoela ezer egiterik diote, ez dutela antzerkiarekin jendea aldatu edo mugiarazteko ahalmenik. Beraien obraren bat ikusi duenak behintzat esan dezake zeozer ezberdina

egiten dutela, eta interesgarria.

Dirua

Gipuzkoako Diputazio-ko kultura saileko Gazteen Mahaia kontratu bat egin die 14 aktuziotarako, nahiz eta oraindik, hau idazterakoan azken hitza, hau da, dirua ez duten jaso; diputatuek baietza eman dute eta Eugenio Arozenaren baimenaren zai daude, nahiz eta honek aurretik baiezkoa eman dien. «Guk diputaziora jo dugu, eta ez gara gorago abiatu baina bilatuz gero lortzen da zeozer, mugitu egin behar...»

Euskara, musika... antzerkia

Ez daki taldeko jende guztiak euskaraz, baina udara honetan gogoz eman nahi diote euskara ikasteari eta musikari ere bai. Leku gehienetan euskaraz egin dute, baina argi ikusten dute Barakaldo edo Lizarran gaztelaraz egin behar dutela. Helburua euskaraz egitea du Zorroagako antzerki tailerretik atera den talde honek.

Tronboia, saxo bi, gutxi-naka gutxinaka, beraien obretan instrumento gero eta gehiago sartzen dituzte;

proiektioak ez dira gutxi, txaranga osatzen ari diren bitartean, orkestra berezi bat sortzea daukate buruan, «azken obran, panpi-nenan, adibidez, gure bost abesti agertzen dira».Txan-txangorri txarangakoekin ikasten dute.

Antzerki mailan ikastaro batzu egin dituzte, baina konturatzen dira arlo hone-tan hutsune handi bat bete behar dutela, «arlo hortatik gogor jo nahi dugu, egin di-tugu akrobazia ikastaroak eta ahotsana egin nahi dugu, taldeko batzu espresio-ko tailerretik datoz, noski ikasi nahi dugu, eta esan behar da, hamalau aktuzioek ira-kasten dutela norbera ze ka-kazarra den. Avignonera joan nahi dugu zeozer ikas-tera; eta Egipto oso ederra dela...».

Bukatzeke galdetu ge-nien ia Sebastopolera itzuli-ko ziren, «Sebastopol, Biz-kaian dagoen herri txiki ba-ten izena da; dena dela bai, Sebastopolera joan nahi dugu» dio batek, eta beste batek, «Bueno, guretzat Se-bastopol eskuraezina da, ja-danik esistitzen ez dela-ko...», eta beste batek, «A, eta Tere ginakin gaixo gai-xo dago».

SAKANA(tik), «Antigona»rekin Gailurrerantz

Príncipe Teatroa, 1982ko Uztailak 21. Antigona; Aktore/sak: Ana Gabarain, Klara Badiola, Arantza Gurmendi, Dolores Díaz de Mendivil, Eneko Olasagasti, Kandido Uranga, Iñigo Irazustabarrena, Mikel Garmendia, Félix Irazustabarrena, Patxi Santamaria, Agustin Arrazola; apaindurak: Marivi Aizpurua; egilea: Jean Anouilh; itzulzaile: Xabier Mendiguren; SAKANA Taldea.

Erraza zen konturatzea ohizko ikuslegoaz gain, antzokiko eserlekuak (zazpi t'erdietako saioan behintzat) betetzen zuen jende artean, beste moeta bat ere bazegoela: jende edadetua, amona eta aitona kuttunak, hauskorrek, hurbildu ziren antzerkia ikustera, ziuraski SAKANAKoek egin duten publizitate handiak eraginda. Hunkigarri zen, eta benetan horregatik bakarrik merezi izan zuela obra ikustea, obra dramatiko batek eskeintzen duen une irrifartsu txikietan gure aurreko amona negar egiteraino farrrez ikustea. Eta euskara batuaz zegoen testoa, hau lorpen handia izan da SAKANAKoentzat, erabiltzen zuten euskarak komunikazioa lortu bait zuen nahiz eta ez izan euskara erraza.

Adiera deitzen zuen beste elementu bat dekorazioa eta jantziteria izan zen. Tono txuribeltzen artean Koroak agertzen zuen gorriaren kontraste bizia. Eszenografiarekin giro berezi

bat lortu dute SAKANAKoek, giro lurrintsua, nolabait esateko; giro honek markatzen du ere obraren erritmoa zenbait unetan. Erritmoan egon daiteke

obraren akats nabarmenatarikoa; obra azkenerako piska bat luzea gertatu zen, baina, agian, euskara berak eskatzen zuen erritmo hori une askotan.

SAKANAKoak estreinaldira ausartu dira, beraien aurkezpen hitzetan, «ia egoera extremoraino bultzatua den pertsonaiari gertatzen zaion lez, ausartzea, obra helbururen batera helduko da eta». Eta egiaz, arituaz, maila oso ona eman dezaken obra da, es-

treinaldiko zenbait aktuatze unek aditzera ematen zutenez, indar bizizko eszenak dauzka obrak, eta Kreon eta Antigonaren paperak jokatzeko zituztenenetaz gain, denok lana egokia izan arren, Inudea, Jonas Zaindaria eta Mezulariarena iruditzen zaizkigu aipagarri.

Ez da obra erraza, haseratik jakiten bait da gertatuko dena, Koroak adierazirik, baina. Kreon eta Antigonaren arteko elkarrizketa biziak mantentzen du interesa, konbentzituko ote duen Kreonek Antigona azkenerako... eta ez da oso argi ikusten zergatik ez duen konbentzitzen, tragedia delako? azkeneraino jokatuko behar dutelako bere papera?

Oraindik fruitu gehiago eta hobeak emango dituen obra interesgarri honi buruz bukatzeko argi joko aipa daiteke, aukeratutako musika eta efektuekin batera, girotze intimotik dramatikotasunerako argiak erabiltzen dituzte, atentzioa bereganatuz.

Erlojuaren kontra aritu direla badakigu, lan egin dutela izerdia boteaz, bai fokoen pean, bai mailua eta orratzarekin. Eta irabazi egin diozue.

M.A.

Doiñua: «Ameriketako esne-saltzailearena»

(2)

NATO = OTAN = INPERIOA

Beasain, 1981-9-8

Murumendi

9

Harez gero gabiltza
militar lanetan
eta ez txantxetan
pakezaleak ere
joan behar benetan
Elizak onetsirik
bedeinkapenetan
interes arrotzentzat
irabazietan
Euskal Herriarentzat
gutzizko kaltetan.

10

Espainia/Frantzia
defendatu behar
hor munduan zehar
Inperio-hondarrak
erresuma-kear
lur, itsaso eta aire
elur, ibai, belar
hesi-alanbre, ote
fusil, ponpa, lahar
amek franko eginaz
etxeetan negar.

11

Hori gutxiegi ta
orain dator OTAN
ez gelditu lotan
Atlantiko izenez
USA dago hortan
Vietnam errerik eta
gu hementxe kotan
URSSekin jolasteko
omen da gogotan
ahal bada besteak
izorratzekotan.

12

Gerraterako armak
milaka ugaldurik
ezertxo ez galdu
industri amerikarrak
lan asko behar du
gero menpekoei
haiek ongi saldu
ponpa atomiko ta
biologiko alu
zirikatuaz gero
mundua kiskaldu.

13

Beste aldetik berdin
URSSeko otsotzarra
erraldoi zakarra
Deutschland-etik harantza
nagusi bakarra
Baltikon dabil harro
sua eta garra
ehun mila soldadu
tirri eta tarra
mundua paketzeko
seinale kaskarra

14

Inperio-hondar batek
soldadu harturik
ongi beharturik
aurki OTANen buruz
behera sarturik
«Mendebalde-salbatze»
lanari heldurik
erreaktore eta
neutroiez beterik
Euskadi kiskaltzeko
aukera hoberik!

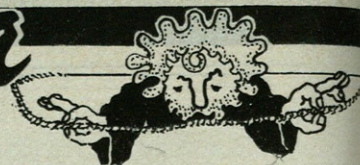
15

Kapitalismo ala
Komunismoaren
artean zer garen?
bost axola zaizkigu
izen hoiek hemen!
bi inperialista
dabiltza barrenen
biak berdinak dira
ta horrekin amen
Suiza bezala neutral
genuke hoberen.

16

Inperio baten petik
beste baten pera
hau duk abelera!
askatasuna doa
gutziz gainbehera
Espainia/Frantzia
orain NATO bera
inperialistetan
badugu aukera
jokabide honekin
ez goaz pakera.

Oporrak datozela eta, euskaldunei atzerrian gertatutakoak gogoratzea ongi etorriko zaigu. Iaz, joan zen euskaldun bikote bat Italiara, eta goiz guztia alde batetik bestera ibili ondoren, jabetxe batetara sartu ziren entsalada bat hartzeko asmotan. Eskatzen dute menua, eta entsalada zerbitzerakoan, non ohartzen dira tipularik ez zuela.

Sartzen da neska sukaldera, eta tipula nahi zuela adierazteko, biderik normalena iruditu zitzaion gaztelerara jotzea, italiarrarekin duen parekotasunagatik.

- Per favore, una cebolla.
- Signorina, io non capisco.
- Una cebolla, una cebolla, cebol-la.

Era guztietara galdetu ondoren, keinuak, esplikazioak, e.a. eta sukaldariak ulertu ezinik.

Halako batetan altxatzen da senarra eta esaten dio emazteari:

- Baina ez al daki zer den tipula?
- Ah!, unna kipulla signorina, questo si habiamo.

Zein ez zen izan bien harridura hura entzutean. Tipula hitza ere latinetik baitator.

Joaten da bat Bilbora, eta estaziotik ateratakoan erdi galdurik ikusten du bere burua hiritzar handi hartan. Orduan, ez galtzearren hango norbaiti bidea galdeztzea pentsatzen du.

- Aizu, Arriaga Antzokira joateko?
- Har ezazu 29. autobusa.
- Konforme, eskerrik asko!
- Handik ordu batera tipo berdinak bestea oraindik ez dela leku hartatik mogitu eta inguratu egiten zaio.
- Baina oraindik ez al duzu autobusa hartu?
- 27 besterik ez baitira pasa.

Itzulpen hau Donostian ikusi genuen. Dendariaren borondate ona zalantzan jartzen ez badugu ere, humorerako lekua uzten duela ezin ukatu.

Distribuidor Oficial/Ofizial banatzailea.

Zer gertatuko litzateke norbait «sargento» bat eskatuko balie.

Mozkor bat kale erdian oihuka ari da:

- Nege exera egamaten naue-nagi, bos mila dugo emango dizgiot. Nege exera egamaten naue-nagi, bos mila dugo emango dizgiot.

Horrela dabilela, jende multzo bat bere inguruan pilatzen da, harritu samar edo.

Taldetik bat ateratzen da eta galdetzen dio:

- Baina hi non bizi haiz.
- Jagingo banu, ez nuge digu hori esgeinigo.

Mutu izandako bat, oraindik mututasuna galdu ez duen batekin topatzen da. Bestea, honek hitzegiten duela ikusirik, ea non ikasi duen galdegin nahirik, keinuka hasten da.

- mmmm! mmmm!
- Zer nahi duzu, non ikasi dudana hitzegiten erakustea?
- mmmm! mmmm! («bai» adierazten duten keinuak egirik).

Ematen dio zuzenbidea, eta harantz abiatzen da erabat ilusionaturik. Iristean leku horretara, eta barrura sartzen denean enfermera batek esaten dio:

- Zertara zatoz, sendatzera?
- mmmm! mmmm!
- Pasa zaitez gela horretara eta erantzi.

Gelan sartzen da eta mailu bat eta ingude bat ikusten ditu. Sendagilea inguratzen zaionean potroak ingude gainean jartzeko esaten dio.

- mmmm! mmmm! Ingudea eldurrez seinalatuz.
- Bainan sendatu nahi duk ala ez?

Erresignaturik, jartzen ditu potroak ingude gainean, sendagileak hartzen du mailua eta, zaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa!

- Aaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa!
- Lasai, bihar E!

Bi erok, bizikletak lapurturik, Euskal Herrian jira bat egitera joaten dira. Iluntzen hasten denean, batak esaten dio besteari:

- Hi, lo egin beharko diagu!
- Eta nola tapatuko gaituk?
- Bizikletak gainean jarrita, noski!

Goizaldera biak esnatzen dira, eta batek esaten dio besteari:

- Ez diat gau guztian lorik hartu, A ze hotza pasa dudana.
- Hotza? Nik seko lo egin diat ba. Begira ezak hire bizikleta.

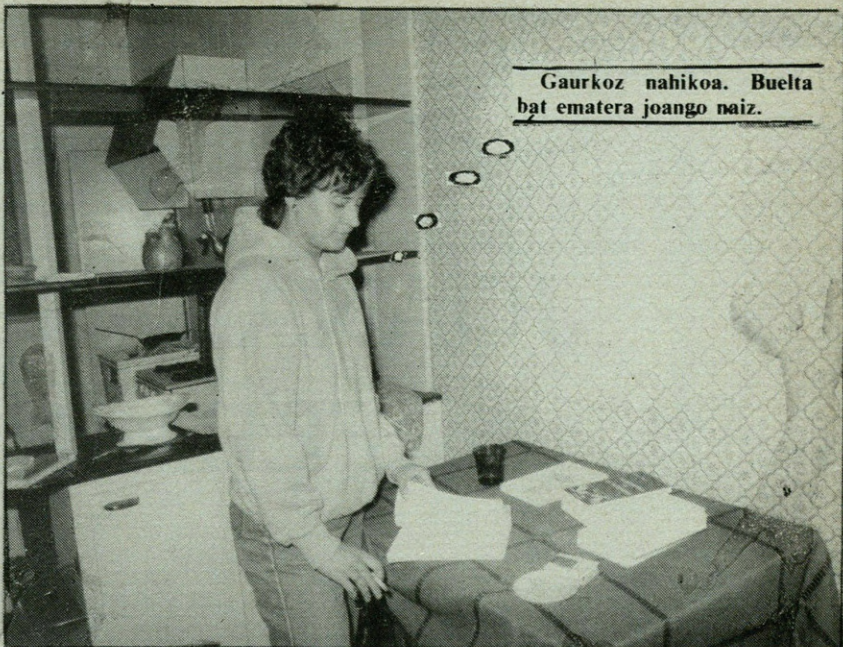
Noski! Bi radio falta zaizkit eta.

Astebete pasa eta gero... Martak bere bizitza jarraitu zuen, baina orain pentsamenduak nahiko argi zeuzkan.

Gaurkoz nahikoa. Buelta bat ematera joango naiz.

Erabakia hartuta zeukan, nahiz eta honen aurrean bildur izan. Arturekin hitzegi behar zuen lehenbailehen.

Etxera iristerakoan bere lagunari, Jose-rriari, deitzea erabaki zuen. Gogoz zen berearekin hitzegiteko.

Ea etxean dagoen.

Gelditu ziren eta biok, haien bizitzari buruz hizketan hasi ziren. Martak bere pentsamenduak, hartuta zeukan erabakia komentatu zizkion.

Eta ondo pentsatzen duzu?

Bai, asko kostatu zait, pauso hau ematea, baina...

Joserra harrituta zegoen Martarekin. Esaten zionarekin.

Eta Arturori noiz esango diozu? Palo haundia izango da berarentzat.

Neretzat ere gogorra da, asko maite dut Arturo baina, asko pentsatu ondoren hau onena dela ulertu dut. Bi-har esango diot.

JOANAK DIRA SAN FERMINAK

Ilargiaren adarraren azken entzierroarekin batera joan ziren, «gaixoa ni» (pobre de mí) kantatuz, aurtengo sanferminak. Jaiak bukatzearen pena dantzaz eta argizari jostalariz adierazten duen herri honek ardo tanta ilunez eza-batu zuen egutegiko uztailaren hamalaua. Aurtengoak egin du. Datorren urtean libre izanen al gara programaz kanpoko ilargiaren azken entzierroa jarraitzeko!

Dionisos eta Eros greko jainkoak hortxe ikusi nituen San Nikolas eta San Gregorio kaleetan, beren tunika zuri, luzeak hego haize epeletara harrotuz, hamaika herritako gazte-zaharrak kilikatuz.

«Txunda ta txunda ta txunda...» (euskara dirudi) Riau-riau doinua, jaien zubiaren harunzko aldean geratu ziren, pasa ezinik. Pamplonesa bandak bere zorroetan sartuak dauzka musika tresna izerdituak, joaren joaz agian desafinatuak, baina algaraz hornituak. Kale Nagusian ez da «ura, ura» gazteen oihuaren oihartzunik ere entzuten; eta Lorentzo Deunaren Elizako bezperak auskalo noraino igo/jeitsi diren. Karonete ere zain baitzegoen. Eta Astrain-en pasodoble bukaezina, un-kigarria...

Buruandiak eta Erraldoiak jira eta bira eta dantza ibili ziren hiriko kaleetan zehar, Kilikiek emeki kolpatzen zituzten neskato-mutikoak, haur ttikien begirada ikaratuaren aurrean. Baina autobuse-

tako geltokiko aretoan daude jandak, sanferminetan bizidun eta orain kartoizko diren buruandi eta erraldoiak, begi erotakoak, berriz ere eskoletan/ikastoletan plastilina jostatzen diren iruñearren ametsetara itzultzeko gogoz.

Goizeko zortziretan Katedraleko ezkilen hamabi danbatako bakarrrik entzuten dira orain, eta uztailaren hamabosteko goizaldean etxerantz zihoazen azkenak, entzierro-bide hesitu gabearen arte-tik, Iruñeko teilatu gaineetan bi suziri lehertuko ez zireneko segurtasunez... norbaitek, azken jostaketaren modutara, barrakatan eros zitzakeen bi suziritxo, bi petardotxo botako ez balitu behinik behin. A! Zer nolako egunsentiak Estafeta kalean, egunkari bildua eskuan, gora eta behera jendea, entzierroaren zain! «Nondik egin behar duk lasterka?» «nik santodomingotik» «gaur ez negok oso ongi, zangoak baldarturik eta nekaturik zeuzkeat» «beldurra duk hori, motel, beldurra», «Bai zera! Lehen aldia balitz». Baina zenbait lasterkarik hamar urte baldin badarama ere, hamar urtetan hirurogeita hamar aldiz lasterka egin badu ere, egunero lehen aldia da, aldi berria, beldurrak eta zuhurtasunak ez baitakite kontatzen, sumatzen, zezenak ere adar zorrotzekoak baitira... eta ustekabeen (hori kontraesana!) harrapa baitzaitzakete, ia gelditu gabe Zezen Plazarako bidean segitzeko. Baina joanak dira horiek ere eta mutilak (zergatik ez neskak ere?) da-

torren urtekoak prestatzen hasi dira.

Eta zezenketan lau protagonista desberdin izaten dira: zezena, zeremoniarako sakrifiziogaia; torroa, sazerdote nagusia; eguzkialdeko jendea (peñetako mutilak), hondarreko hil-biziko borrokaren aurrean batzutan zezenaren bestetan toreairen eta zenbaitetan ez inoren alde jartzen dena; eta itzalaldeko ikuslegoa, abanikoz aireari eraginez, zezenketaren artea, bere ustetan behintzat, mantendu eta gozatu nahi duena. Baina aurtengoz ere joanak dira, zorionez gainera, oso exkakak izan baitira zezenketak, toreatzeari mitologia kentzeko modukoak. Izan ere, idatzi eta liburuetan ederragotu egiten baita, mitifikatu egiten, hondarreko borroka.

Gauetako suak eta dantzak eta parrandak eta edozein huskeriaz sortzen ziren bromak ilargiaren adarraren azken entzierroarekin batera joan ziren... datorren urterarte. Iruñea isilik, lasai, pestondoko zaborrak garbitzen dabil. Hemen ospitalitate zabala aurkitu duten azkenak ere badoaz. Eta betikoak, egunerokoak gelditu gara, geure gorabeherekin.

Baina kronika hau zuri idatzi nahi izan dizut, zuri, gurekin jaietan egon ez zaren horri, gure artean egon nahi eta ezin egon izan zaren zuri.

Iñaki Zabaleta Urkiola

kirolzaleen zerbitzutan

miner

donostia

271050 eta 270447

AUZMENDI

JAZTEKO MILA AUKERA, BAINA AUZMENDI
BAKARRA DUGU.

SASTRE VERGARA, 1 DONOSTINKO ESTILOA

Bainan gu nahastaile omen gara
zeren herriak ez bait du
hainbeste istimatzen euskara.
Bainan hala balitz ere
gu herriaren alde
zeren herria bait gara gu ere.

Bitoriano Gandiaga

ARGIA ZABAL DEZAGUN